

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО

ФАКУЛЬТЕТ ПРАВА, ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ І МЕНЕДЖМЕНТУ

КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА
У СФЕРІ ЦИФРОВОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ»

Студента 2 курсу МАПУА групи
Освітньої програми Публічне управління та
адміністрування
Спеціальності 281 Публічне управління та
адміністрування
Галузі знань 28 Публічне управління та
адміністрування
Ступеня вищої освіти Магістра
Гандзюка Владислава Віталійовича

Науковий керівник: **Климчук О.В.**, професор,
доктор економічних наук, професор кафедри
публічного управління та менеджменту

Розширена шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____
Голова комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)
Члени комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)
_____ (підпис) (ініціали, прізвище)
_____ (підпис) (ініціали, прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. <u>ТЕОРЕТИКО</u> – МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЦИФРОВОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	11
1.1. Стан та напрямки розвитку наукової думки щодо державної політики у сфері цифрового розвитку України.....	11
1.2. Методологія дослідження державної політики у сфері цифрового розвитку України.....	22
1.3. Принципи державної політики цифрового розвитку та упровадження цифровізації в систему державного управління	27
<i>Висновки до розділу I</i>	<i>33</i>
РОЗДІЛ II. <u>ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ЦИФРОВОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ</u>	35
2.1. Законодавче регулювання цифрового розвитку державної політики .	35
2.2. Стан розвитку державної політики щодо цифрового розвитку України	47
2.3. Аналіз цифрового розвитку України в умовах воєнного стану (січень- жовтень 2024 року).....	55
<i>Висновки до розділу 2.....</i>	<i>68</i>
РОЗДІЛ III. <u>ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЦИФРОВИМ РОЗВИТКОМ УКРАЇНИ</u>	71
3.1. Цифровізація та цифрова безпека в умовах режиму воєнного стану..	71
3.2. Перспективи впровадження міжнародного досвіду цифровізації державно-управлінської діяльності	85
<i>Висновки до розділу 3.....</i>	<i>90</i>
ВИСНОВКИ	92
Список використаних джерел.....	99

АНОТАЦІЯ

ANNOTATION

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Стрімке впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, що на сьогодні є вимогою якісного функціонування провідних країн, сприяє становленню України як повноцінної цифрової держави нарівні з іншими розвиненими державами. Крім цього, цифровий розвиток є підґрунтям трансформаційних змін, які спрямовано на забезпечення: людського розвитку, розвитку охорони здоров'я, освіти, культури, промисловості та інших сфер життя, нових форм взаємовідносин людини та держави. У цьому контексті найважливішим завданням є розробка механізму державної політики у сфері цифрового розвитку України, що дасть змогу утримати баланс між збереженням фундаментальних суспільно-правових цінностей та безперешкодним розвитком цифрових технологій, що мають на меті поліпшення якості життя.

Вже варто зазначити, що в Україні активно реалізуються заходи щодо практичного впровадження, освоєння та інтеграції цифрових сервісних технологій і в систему державної політики, яку на теперішній час реально орієнтовано на вимоги міжнародно-правових стандартів. Вбачається, за умов євроінтеграційного курсу Української держави цифровий розвиток стане віддзеркаленням практичного позитивного європейського досвіду в частині обраної моделі державної політики. При цьому, за умов удосконалення державної політики шляхом застосування інформаційно-комунікаційних технологій в управлінні державними та суспільними справами з метою досягнення сталого розвитку держави та забезпечення публічних інтересів населення, процесами інформатизації, комп'ютеризації та діджиталізації опосередковано необхідність впровадження високого рівня організації функціонування суб'єктів державної влади, використання електронних форм їх взаємодії з населенням та застосування нових інформаційно-комунікативних методів під час надання адміністративних послуг тощо. Однак поки ще не існує загальноприйнятих та гармонізованих визначень і правових дефініцій, а цифрові технології стрімко впроваджуються у виконавчо-

розпорядчу діяльність суб'єктів публічного управління. І хоча стрімкий розвиток інформаційних технологій, результатом якого стала кардинальна зміна усіх сфер суспільного життя, не може не враховуватися та не чинити вплив на діяльність суб'єктів державної політики, разом із тим, впровадження новітніх інформаційних технологій у діяльність суб'єктів державної політики вимагає як належної та своєчасної законодавчої фіксації так і ґрунтованих наукових досліджень.

Науково-теоретичне підґрунтя для проведення дослідження становлять праці ряду провідних вітчизняних і зарубіжних фахівців у галузі адміністративного права, які досліджували сферу державної політики та її основні детермінанти, як О. Балуєва, О. Берназюк, О. Валевський, Ю. Ковбасюк, В. Степанов та ін. Процеси цифрового розвитку й окремі аспекти їх регулювання розглядали такі вітчизняні та закордонні науковці: В. Бондарчук, А. Мк. Афее, Д. Боннет, Е. Бринолфссон, Дж. Вестерман, Д. Еванс, К. Шиманська та інші.

Не применшуючи наукової ваги зазначених праць, зауважимо, що для дослідження проблематики державної політики у сфері цифрового розвитку України фундаментальними є наукові роботи вчених, які розглядали питання цифрового розвитку як одного із основних механізмів для економічного зростання та розвитку відкритого цифрового суспільства як одного із важливих чинників розвитку демократії в Україні, зокрема такими є дисертаційні роботи: Т. Ф. Штець «Державне регулювання розвитку сектора цифрової економіки України» (2021), Г.В. Подзігун «Публічне адміністрування у сфері цифрової трансформації» (2021), А.Г. Самойлович «Організаційно-економічне забезпечення цифровізації регіональних економічних систем» (2023).

Проте, незважаючи на достатньо широке коло науково-дослідних робіт та практичних напрацювань з питань цифрового розвитку, комплексних досліджень, присвячених державній політиці у сфері цифрового розвитку на сучасному етапі розвитку держави, в Україні проведено все ж замало. У

контексті ж стрімкого реформування та оновлення законодавства, логіка попередніх наукових досліджень та інтереси практики зумовлюють актуальність потреби вирішення на науковому рівні низки дискусійних питань, які стосуються державної політики у сфері цифрового розвитку України, науковим «базисом» для якого стали праці вказаних вчених.

Метою кваліфікаційної роботи є теоретико-методологічний аналіз державної політики у сфері цифрового розвитку України, вивчення сучасного стану та окреслення перспектив щодо цифрового розвитку України.

Для досягнення мети були поставлені такі **завдання**:

- охарактеризувати стан та напрямки розвитку наукової думки щодо державної політики у сфері цифрового розвитку України;
- розкрити методологію дослідження державної політики у сфері цифрового розвитку України;
- дослідити принципи державної політики цифрового розвитку та особливості упровадження цифровізації в систему публічного управління;
- розкрити законодавства України з питань цифрового розвитку державної політики;
- здійснити аналіз сучасного стану цифрового розвитку України
- вивчити особливості впливу режиму воєнного стану на процес цифровізації та цифрову безпеку;
- розкрити особливості зарубіжного досвіду впровадження цифрових технологій та перспективи впровадження його в Україні;

Об’єктом дослідження є суспільні відносини, які виступають змістовним відображенням державної політики у сфері цифрового розвитку України.

Предметом дослідження є державна політика у сфері цифрового розвитку України.

Методи дослідження. Методологічною основою кваліфікаційної роботи є сукупність загальнонаукових і спеціальних методів та прийомів наукового пізнання, практичне застосування яких дало змогу здобути науково обгрунтовані висновки. Базовою методологічною основою дослідження є

діалектичний метод, який дав змогу розкрити предмет дослідження системно, повно, у динаміці та взаємозв'язку його структурних складників.

У роботі використано формально-логічний метод, якого спрямовано на дослідження основних понять (розділи 1–3); системно-структурний метод, що дав можливість здійснити класифікацію нормативно-правових актів, які регулюють цифровий розвиток (підрозділ 2.1). Логічний метод дослідження зумовив послідовність викладених суджень та умовиводів. Його застосування дало змогу сформулювати такі базові поняття, як «цифрова трансформація», «державна політика у сфері цифрового розвитку України», та ін. Застосування діалектичного та структурно-логічного методів дало змогу дослідити стан та умови, через які реалізується діяльність суб'єктів державної політики цифровим розвитком України та виокремити основні проблеми їх застосування (підрозділ 3.1). Методи моделювання та прогнозування використано при розробці та формулюванні напрямів вдосконалення та практичних засад підвищення ефективності державної політики у сфері цифрового розвитку України (підрозділи 3.1–3.3).

Комплексне застосування вказаних методів забезпечило повноту та об'єктивність положень, наведених у дослідженні.

Науково-теоретичне підґрунтя дослідження становлять праці вчених у галузі державної політики та інших галузевих правових наук.

Нормативну основу роботи становлять Конституція України, акти Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади, міжнародні нормативно-правові акти, яких ратифіковано у встановленому законом порядку, що закріплюють категорії та поняття концепції державної політики у сфері цифрового розвитку.

Емпіричну базу дослідження становлять узагальнення практичної діяльності суб'єктів державної політики, функціонування яких є змістовним елементом державної політики у сфері цифрового розвитку України, політико-правова публіцистика, словниково-довідкові видання, статистичні матеріали.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що сформульовані в дослідженні теоретичні положення, пропозиції та рекомендації становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес, сприятимуть удосконаленню державної політики у сфері цифрового розвитку України. Одержані результати можуть бути використаними та використовуються у таких напрямках:

- у науково-дослідній сфері – як фундамент для розв’язання та подальшого дослідження проблематики державної політики у сфері цифрового розвитку України;
- правотворчій діяльності – з метою вдосконалення нормативно-правових актів, якими встановлено засади державної політики у сфері цифрового розвитку України;
- у правозастосовній діяльності – для підвищення ефективності практичної реалізації визначеної національним законодавством діяльності, яка складає зміст державної політики у сфері цифрового розвитку України;
- у навчальному процесі.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, висновки та рекомендації, що містяться у кваліфікаційній роботі, викладено 2-х публікаціях:

«Медійна та цифрова грамотність державних службовців: виклики та можливості» («Розвиток суспільства та науки в умовах цифрової трансформації»: матеріали VII Міжнародна студентська наукова конференція ,м.Тернопіль, 15 листопада, 2024 рік) та «Державна політика у сфері цифрового розвитку України в умовах режиму воєнного стану: співпраця з бізнесом» (III Всеукраїнська науково-практична конференція «Політичні, правові та організаційні проблеми діяльності органів публічної влади та публічних службовців у воєнний та повесенний період» (до Дня державної служби), 21 червня 2024 року).

Структура кваліфікаційної роботи. Дослідження складається зі вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків та списку

використаних джерел. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 96 сторінок. Список використаних джерел налічує 166 найменувань.

РОЗДІЛ І.

ТЕОРЕТИКО – МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЦИФРОВОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

1.1. Стан та напрямки розвитку наукової думки щодо державної політики у сфері цифрового розвитку України

Сучасний етап розвитку України як цифрової держави, орієнтованої на європейську та євроатлантичну інтеграцію, у відповідний цифровий простір, з визначеним економічним та загальнополітичним вектором розвитку [6] зумовлює об'єктивну важливість аналізу ефективності, окреслення результативності та похибок моделей публічного управління, що існують наразі, метою яких є вирішення нагальних завдань та визначення дієвої стратегії розвитку, а також сприяння функціонуванню держави, політична діяльність якої чітко відповідає сучасній економічній реальності та вимогам суспільства.

Наявна модель державної політики хоч і зумовлює існування в Україні ідей стабільного конституційного ладу, серед яких виражено верховенство права, політична відкритість, демократичні вибори, дотримання прав людини, прозорість діяльності органів влади, сприяння діяльності незалежних ЗМІ та інші, проте результати згаданої моделі не цілком задовольняють вимоги суспільства, що є однією з причин суттєвих перетворень державного сектору країни.

Процес формування та розвитку цифрового суспільства, що є одним з найважливіших чинників розвитку демократичної країни, покращення економічного розвитку, продуктивності та якості життя громадян держави потребує швидких та суттєвих змін. Така необхідність не дозволяє допущення помилок, суперечностей, законодавчих казусів та недопрацювань, власне, це і пояснює важливість детального аналізу концептуальних засад публічного управління цифровим розвитком та недоліків окремих його галузей, що

дозволить окреслити ключові вектори, напрями та принципи удосконалення чинного законодавства, що дозволить об'єктивно представити існуючі потреби держави та суспільства.

Зважаючи на євроінтеграційну направленість країни, цифровий розвиток є своєрідним проектуванням практичного досвіду європейських країн. Водночас, інформаційне суспільство, що виступає новою формою суспільного життя, де мають місце глобальні інформаційні системи, «що забезпечують інформатизацію, діджиталізацію, комп'ютеризацію та роботизацію» [14] і підкреслюють важливість державних змін в даному секторі. Такі процеси зумовлюють необхідність покращення рівня організації діяльності суб'єктів публічного управління, опосередкування їх взаємодії з населенням електронними ресурсами та впровадження актуальних інформаційно-комунікативних технологій при наданні адміністративних послуг.

Впровадження ІКТ та розвиток елементів е-успільства сприяє розширенню комунікаційних процесів, змінам складу та статусу їх учасників, «принципів просторової взаємодії шляхом мережевого спілкування, підвищує децентралізацію прийняття управлінських рішень». Впроваджуючи світові тенденції, в Україні реалізовується «повне переведення сфери публічного управління на цифрові технології». Зважаючи на це, зростає гостра потреба у залученні наукової спільноти у процес перетворень, оскільки наукове обґрунтування, що є своєрідним інструментом, у процесі системних змін є фактором якісного забезпечення розв'язання низки актуальних проблем, що пов'язані не лише з розвитком та унормуванням суспільства, але й вдало зміцнюють позиції України у сучасному інформаційному суспільстві та позиціонують її як повноцінну цифрову державу.

Слід зазначити, що глибокі і структурні реформи науки адміністративного права частково відокремили «від аналізу та фундаментального осмислення чималої кількості важливих для України питань, що похитнуло фундамент для якісних змін та трансформацій, які є ключовими в теперішній час». З цієї причини, виникає необхідність

комплексної концентрації зусиль наукового середовища та державних інституцій задля «подолання перешкод та ризиків на шляху модернізації усіх сфер життя суспільства у процесі євроінтеграції України». Згадане цілком стосується проблематики публічного управління цифровим розвитком України.

Ефективна діяльність на шляху широкомасштабного процесу «діджиталізації» держави, що є важливим фактором функціонування демократії та покращення якості життя громадян України є тривалою та клопіткою. Слід зазначити, що теоретичне обґрунтування та нормативна збалансованість концепції публічного управління цифровим розвитком є одним із ключових факторів якості «діджиталізації».

Проте, в даний час, доктринальні джерела досі не пропонують комплексного вирішення проблематики публічного управління цифровим розвитком. Однак, вже деякі праці науковців містять достатні теоретичні основи щодо вивчення складних та проблематичних аспектів публічного управління цифровим розвитком.

Цікавими в даній проблематиці є роботи вітчизняних науковців-правознавців дослідження яких присвячено соціально – політичним особливостям цифрового суспільства з наявністю емпіричного визначення впливу ІКТ, зокрема мережі Інтернет, на вдосконалення наявних публічних та соціально-економічних структур. Варто відзначити дисертаційне дослідження, автором якого є В.В. Недбай «Соціально-політичні особливості інформаційного суспільств», в якому досліджено, що «процеси розвитку демократії як у глобальному вимірі, так і в окремих державах, тісно переплетені з іншими загальносвітовими і цивілізаційними процесами, насамперед із глобалізацією і розвитком інформаційного суспільства». Обґрунтовано, що «організація влади та управління за принципом «електронного уряду» якісно трансформує функції держави, форми відносин із громадянами та іншими політичними контрагентами, а також істотно активізує роль засобів масової інформації у політичному процесові» [58].

Також науковцем «доведена необхідність розвитку в Україні Інтернет-комунікацій в якості технологій проведення не тільки політичних кампаній, а й державного управління, показано, що основні напрямки формування інформаційного суспільства пов'язані зі створенням розвиненого інформаційного середовища суспільства, що розглядається як сукупність технологічних, соціально-політичних, економічних і соціально – культурних компонентів, факторів і умов, при яких інформація і знання стають реальним і ефективним ресурсом соціально-економічного та духовного розвитку України». Крім того, автором «акцентовано увагу на негативних наслідках від використання інформаційних технологій, які проявилися у збільшенні розриву між рівнями розвитку багатих індустріальних країн та іншого світу» [58].

Однією з основних праць, предметом якої є теоретичні та практичні засади «впровадження концепції електронного уряду, яка привела до зміни парадигми і формування ідеології електронного правління, що відбиває трансформацію способу організації публічної влади», є дослідження О.М. Ємельяненко «Електронний уряд: інноваційні підходи до політики і управління в інформаційному суспільстві», подане на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук, в якому автор здійснив «теоретичний аналіз концепції електронного уряду та дослідив механізми її реалізації у сучасній політичній практиці. У роботі наявне обґрунтування поняття «електронна держава», що включає всі три галузі державної влади – законодавчу, виконавчу та судову, та «являє собою систему державного управління на основі електронних засобів обробки, передачі і поширення інформації, застосовуваної з метою зміни взаємин між державними органами та суспільством; поняття електронна прозорість, яке в умовах електронного уряду набуває особливого значення; а також обґрунтовано поняття «мобільна демократія», «мобільна держава», «мобільний уряд»»[29].

Теоретичні положення, методичні основи та практичні рекомендації щодо цифровізації процесу надання адміністративних послуг населенню органами місцевого самоврядування представлено у дисертаційному дослідженні В.П.

Пархоменка «Інформаційне забезпечення місцевого самоврядування при наданні послуг населенню», в якому автором «проаналізовано сутність соціально-економічних перетворень в суспільстві, викликаних розширенням масштабів його інформатизації, та розкрито зміст протиріч, що виникають у зв'язку з інформатизацією управління, досліджено особливості розвитку інформаційних технологій у зарубіжних країнах та можливість їх застосування органами місцевого самоврядування в Україні, встановлено причинно-наслідковий зв'язок між розширенням масштабів застосування інформаційних технологій в управлінні та підвищенням якості надання соціальних послуг, обґрунтовано методичні підходи до аналізу інформатизації діяльності органів місцевого самоврядування та розробки комп'ютерної інформаційної моделі споживання послуг, розроблено комплекс адміністративно-програмних заходів з інформатизації діяльності органів місцевого самоврядування з метою підвищення ефективності управління територією, а також обґрунтовано стратегічні підходи щодо організації комплексного інформаційного обслуговування населення». Як зазначає науковець, «ефективність інформатизації суспільства вимірюється прискоренням прийняття управлінських рішень і оптимізацією вибору їх альтернатив, але разом із цим загострює протиріччя між розширенням масштабів інформаційних потреб і обсягом наявних ресурсів» [58].

В.М. Кузьменко, у своєму дисертаційному дослідженні на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» «Цифровізація публічних послуг органів самоорганізації населення в Україні» (2020 р.), «обґрунтовує концептуальні положення щодо цифровізації публічних послуг органів самоорганізації населення в Україні та формування методико-технологічного забезпечення відповідних процесів» [35].

Окремо слід відзначити працю О.Г. Мазура «Модернізація адміністративних процесів в органах публічного управління в умовах цифрової трансформації суспільства» (2020 р.), в якій «обґрунтовано

теоретичні положення і новий підхід до модернізації адміністративних процесів в органах публічного управління України». Науковець визначає, що «заходи модернізації адміністративних процесів в органах публічного управління регіонального та місцевого рівнів потребують залучення міжнародної технічної допомоги». «Досвід проектів такої допомоги у минулих роках був суттєвим, але не достатнім. У зв'язку з цим, необхідно продовжувати практику взаємодії з урядовими і неурядовими організаціями розвинутих країн Європи та світу для розбудови України як цифрової держави» [39].

У контексті дослідження теоретичного і прикладного виміру суті цифрової дипломатії України велике значення

Дослідження Я.Ю. Матчук «Цифрова дипломатія як чинник взаємодії України з країнами-сусідами ЄС» (2020 р.) має велике значення в рамках «дослідження теоретичного у прикладного виміру змісту цифрової дипломатії України». В дисертації «комплексно досліджено особливості використання цифрових технологій у сфері міжнародних відносин і визначено ефективність їх впливу на трансформацію зовнішньополітичної діяльності України, Польщі, Словаччини, Чехії та Угорщини». «Об'єктами прикладного аналізу щодо застосування цифрової дипломатії для підтримки регіональної і міжнародної взаємодії автором обрано Україну як державу, яка розпочала інтенсивне використання інструментів цифрової дипломатії для просування зовнішньополітичних ініціатив і має значний науково-технологічний потенціал для розвитку у цій сфері, а також європейські держави-сусіди України, які демонструють подібну до української держави зовнішньополітичну онлайн-активність, зокрема: Республіка Польща успішно використовує цифрові рішення для просування власних зовнішньополітичних ідей і проектів; Словацька Республіка активно починає використовувати цифрову дипломатію для розбудови іміджу країни в онлайн-просторі; Чеська Республіка демонструє вдалу практику включення цифрових рішень до своїх зовнішньополітичних інструментів; Угорщина розпочинає звертатися до

формування засад використання цифрової дипломатії для популяризації країни» [36].

Окремих аспектів публічного управління у сфері цифрового розвитку в Україні стосуються твердження дисертації В.Р. Білої «Правові форми публічного адміністрування в Україні», поданої на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук (2020 р.), в якій науковиця «розкриває сутність публічного управління як категорії науки адміністративного права, визначає концептуальні підходи в дослідженні правових форм діяльності владних суб'єктів адміністративного права, характеризує основні ознаки правової форми як інтегративної категорії науки адміністративного права, уточнює методологічні підходи дослідження правових форм публічного адміністрування, характеризує елементи логіко – юридичної конструкції правової форми публічного адміністрування, місце наукового поняття «правова форма публічного адміністрування» у терміносистемі науки адміністративного права». Крім того, В.Р. Біла розкриває «систему та обґрунтовує основні підходи до класифікації правових форм публічного адміністрування. узагальнює зарубіжний досвід правової об'єктивації діяльності публічної адміністрації та пропонує перспективи його використання в Україні, визначає перспективи вдосконалення та практичні засади підвищення ефективності застосування правових форм публічного адміністрування в Україні» [58].

Для дослідження проблематики публічного управління цифровим розвитком України підґрунтям є наукові роботи вчених, предметом вивчення яких є питання цифрового розвитку як одного із основних чинників економічного зростання та розвитку відкритого цифрового суспільства що є важливим фактором демократії в Україні. Так, досить вдалою спробою «розвитку теоретико- методологічних засад дослідження трансформації світового ринку праці та розробки науково-практичних рекомендацій щодо оцінки рівня діджиталізації національних ринків праці та ефективної інтеграції українського ринку праці до процесу діджиталізації глобальної економіки», є

дисертаційне дослідження С.І. Туль «Трансформація світового ринку праці в умовах діджиталізації», подане на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук (2019 р.) [115].

У праці Н.А. Азьмук «Стратегічні напрями збалансування розвитку національного ринку праці та цифрової економіки», поданій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук (2020 р.), «розроблено комплекс теоретико-методологічних положень і науково-методичних підходів до забезпечення збалансування національного ринку праці з розвитком технологій при формуванні цифрової економіки, на основі яких запропоновано науково-методичні розробки, інструменти і рекомендації щодо оцінки та регулювання зайнятості в цифровій економіці» [101].

Про трансформацію «територіально-економічних систем в умовах розвитку цифрової економіки та суспільства» в своєму дисертаційному дослідженні висловився О.Ф. Сенкевич (2020 р.). Науковець розкриває «теоретико-методичні засади і практичні рекомендації щодо трансформації територіально-економічних систем в умовах розвитку цифрової економіки та суспільства, а наукові результати дослідження є орієнтованими на розроблення комплексу сучасних економічних інструментів та визначення перспективних напрямків цифрової трансформації територіально-економічних систем» [71].

І.В. Струтинська у своєму дисертаційному дослідженні «Цифрова трансформація як імператив інноваційного розвитку бізнес-структур» (2020 р.), підкреслює, що «швидкі та глибинні наслідки від переходу на «цифру» будуть можливими лише тоді, коли цифрова трансформація стане основою життєдіяльності українського суспільства, бізнесу та державних установ, стане звичним та повсякденним явищем, стане нашим ДНК, нашою ключовою аджендою на шляху до процвітання, стане основою добробуту України. Крім того, автор акцентує увагу на тому, що цифрова трансформація держави буде сприяти цифровій трансформації бізнесу і його залученню у розвиток цифрової економіки. З іншого боку, цифрова економіка та інформатизація

суспільства сприятиме ефективному розвитку бізнесу (його цифровій трансформації) і, в кінцевому результаті, цифровій трансформації держави» [32, 33].

М.В. Ліпін, здійснюючи соціально-філософський аналіз освіти та влади як двох способів конституювання людини та суспільства, досліджуючи сутність, функціональну роль, особливості їх прояву та співвідношення в контексті фундаментальних соціально-культурних викликів інформаційного світу, доходить висновку, що сучасний перехід від виробництва речей до виробництва інформації, символів і знаків зумовив трансформацію форм організації влади від примусу до цифрового контролю [43].

Значну частину питань, які можуть стати підґрунтям формування функціональної моделі публічного управління цифровим розвитком, викладено у монографічних працях. Зокрема, Л.Л. Приходченко розглядає питання забезпечення ефективності державного управління [14], О.В. Орлов досліджує проблематику інноваційних процесів у державному управлінні [46], В.П. Писаренко розкриває організаційно-правові засади електронного документування в органах влади [16].

«Питання механізмів розвитку інформаційного суспільства за домінантними складовими: інформаційно-телекомунікаційна інфраструктура суспільства, віртуальна спільнота та інтелектуальна власність, питання стратегії та механізмів електронного урядування за складовими електронного уряду, електронної демократії та відкритого уряду в умовах становлення інформаційного суспільства» розглянуто у дослідженні П.С. Клімушина

«Стратегії та механізми електронного урядування в інформаційному суспільстві». Науковцем окреслено «механізми розвитку дозвільної системи та надано практичні рекомендації з удосконалення інфраструктури взаємодії влади з бізнесом, запропоновано структуру механізмів формування інформаційної культури публічних службовців, що включає правові, організаційні, технологічні, освітні, соціальні групи [57].

А.А. Барікової у своєму монографічному дослідженні «Електронна держава: нова ефективність урядування» (2016 р.) вивчає проблематику «реформування інформаційної сфери в Україні з огляду на процеси євроінтеграції, а саме: електронної демократії та електронного урядування, де також досліджено «перспективи реформування сфери електронної демократії та електронного урядування, сформульовано пропозиції щодо становлення належного рівня правової регламентації електронної держави та розвитку інформаційного суспільства, а також втілення в Україні європейських стандартів за напрямом удосконалення процедури доступу до публічної інформації, запровадження електронних петицій, покращення рівня правової охорони в інформаційній сфері» [89].

Сучасний стан та теоретико-методологічні основи публічного управління «в умовах інституційних змін, що відбуваються у зв'язку з процесом його реформування та євроінтеграції», розглянуто у колективній монографії «Публічне управління в умовах інституційних змін» за науковою редакцією Р.В. Войтович та П.В. Ворони. Автори акцентують увагу на «впливі глобалізаційних процесів на становлення належного урядування в Україні, процесах децентралізації і євроінтеграції, становлення електронної демократії та урядування, проблематиці розвитку місцевого самоврядування, боротьбі з проявами корупції в органах публічної влади та зміцнення системи національної безпеки» [53].

Зазначимо і те, що у періодичній літературі розкрито чимало аспектів, що стосуються впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у сферу державного управління, які можуть стати базисом для вивчення питання публічного управління цифровим розвитком. Зокрема, Є.В. Фрагулова, вивчаючи підходи до інтеграції та інтероперабельності інформаційних систем, зауважує, що «в процесі інтеграції інформаційних систем важливе місце займає поняття «інтероперабельність»», під якою розуміється «здатність інформаційних систем взаємодіяти один з одним. Взаємодія може проявлятися як у вигляді звичайного обміну інформацією, так і у виконанні розподілених

завдань». Про важливість забезпечення інтероперабельності варто пам'ятати «при об'єднанні процесів різних організацій, узгодження роботи існуючої інформаційних системи з прийнятими стандартними рішеннями», а також «при інтеграції декількох інформаційних систем, включення в створювану систему баз даних раніше використаних сховищ даних, розробці комплексних автоматизованих систем управління, побудові мереж інформаційних сховищ, а також у багатьох інших випадках». [20].

А.А. Асанова обґрунтовує позицію щодо перспективи вивчення «особливостей організації зворотного зв'язку в секторі «держава-громадянин» електронного уряду та виявити загальні труднощі, що виникають при взаємодії держави та громадян у процесі надання державних послуг та організації громадського контролю» [78].

О.О. Берназюк вивчає роль та значення цифрових технологій у сфері публічного управління. Керуючись науковими підходами, положеннями національного законодавства, міжнародних договорів та програмних документів автор доходить до висновку, що «основним призначенням (роллю) цифрових технологій у публічному управлінні є підвищення ефективності останнього за всіма основними показниками, зокрема, щодо: рівня довіри громадян до органів публічної влади; рівня відкритості та прозорості їхньої діяльності; ступеня залучення громадськості до прийняття публічно-владних рішень; рівня корумпованості органів публічної влади»[95].

Проблемою удосконалення нормативно-правового забезпечення у сфері цифрового розвитку займався С.І. Куценко, описавши функціонування електронних онлайн-сервісів у системі Міністерства юстиції України [38].

Отож, проаналізувавши стан наукової думки щодо державної політики у сфері цифрового розвитку України, ми дійшли наступних висновків:

- 1) зачасту, науковці досліджують лише окремі аспекти публічного управління цифровим розвитком України, не розкриваючи його сутності та специфіки;

2) в концепції державної політики взагалі відсутнє обґрунтування державної політики у сфері цифрового розвитку України;

3) в проаналізованих працях досліджуються лише окремі аспекти цифровізації державної політики як наслідок впровадження ІКТ задля підвищення ефективності державної політики державної політики у сфері цифрового розвитку України

Активне впровадження ІКТ, що сприяє становленню України як повноцінної цифрової держави європейського рівня, підкреслює, що цифровий розвиток України – формування нового типу держави, політика якої орієнтована на задоволення потреб громадян, а вдосконалення публічного управління за рахунок впровадження ІКТ в управління державними та суспільними справами є запорукою досягнення сталого розвитку держави та забезпечення публічних інтересів населення. Все це зумовлює необхідність розроблення нових та нормативно обґрунтованих підходів до визначення сутності та особливостей публічного управління цифровим розвитком та формування фундаментальних пропозицій теоретичного та практичного значення задля підвищення ефективності публічного управління цифровим розвитком України.

1.2 Методологія дослідження державної політики у сфері цифрового розвитку України

Вивчення змісту державної політики у сфері цифрового розвитку зумовлює необхідність звернення теоретичної думки до методологічних досліджень.

Як зазначає Д.А. Керімов, «таємниці науки не лежать на поверхні, оскільки проникнення в них передбачає передусім усвідомлення того, яким закономірностям вона підпорядковується, яким чином досягаються її результати, якими є перспективи подальшого її удосконалення в оволодінні силами природи, суспільства, людським мисленням і діяльністю людей. Наука

при цьому не лише являє собою певну сукупність ідей, теорій, концепцій, але й поповнюється сукупністю прийомів, методів, засобів наукового мислення, які у своїй системній єдності становлять методологію» [89].

Зважаючи на опосередковану конституційними нормами потребу дотримання міжнародних стандартів при їх правозастосуванні та зміні діяльності суб'єктів публічного управління в рамках застосування ІКТ, виникає доцільність аналізу публічного управління цифровим розвитком певними методами.

Використання методів дозволить відповісти на актуальні питання, окреслити принципи та перспективи подальших досліджень та напрямки практичної реалізації ключових позицій публічного управління цифрового розвитку у процесі формування України як цифрової демократичної держави, яка відповідає міжнародно-правовим стандартам.

Користуючись найбільш прийнятним підходом, де методологія розглядається як відправна точка, варто відзначити поняття сформульовані філософією. Як зазначають представники теоретико-світоглядної науки, «вчення є ядром системи загальних методів пізнання буття, методологію розуміють як систематичний аналіз методів, що застосовуються для отримання наукового знання і тих загальних принципів, якими спрямовується наукове дослідження [125].

Етимологія визначає поняття «методології» як вчення про методи» [125], а метод (від гр. *methodos* – це шлях дослідження, теорія, вчення) – прийом, спосіб дії [83]. Отже, метод виступає невід'ємним інструментом будь-якої науки, в тому числі і сфери державної політики.

Методи державної політики «визначаються як прийоми і способи пізнання, що їх застосовують у державному управлінні, його загальних і спеціальних закономірностях виникнення, функціонування і розвитку при вивченні відповідного предмета, тобто загальних і спеціальних закономірностей виникнення, функціонування і розвитку публічного

управління, що розглядаються як цілісні і взаємозумовлені соціальні інститути та пов'язані з ними суспільні відносини» [125].

Специфічністю методів державного управління є:

- «виражений публічний інтерес громадян, що проявляється зворотній зв'язок громадян та влади» [125].;

- «реалізація методів у процесі публічного управління»;

- «наявна керівна воля держави, виявлена засобами законів, нормативно-розпорядчих документів, постанов тощо» [134].;

- обумовлюють «суттєвий вплив публічної влади на поведінку громади, суспільства та є вмістом цього впливу» [126].;

- «використання їх суб'єктами публічної влади шляхом реалізації закріплених за ними повноважень». Слід зазначити, що «юридична сила методів є в компетенції того органу, що їх використовує» [125].;

- для методів характерна власна форма і зовнішнє вираження (правові і неправові форми публічного управління);

- «організаційно-правовий статус суб'єктів публічної влади визначає вид методу публічного управління, що також залежить і від особливостей об'єкта впливу (індивідуальний чи колективний, форма власності, адміністративно-правовий статус тощо)» [125].

Науковці виділяють декілька видів методів публічного управління: загальнотеоретичні та емпіричні (рис 1.2.1).

Рис. 1.2.1 Класифікація методів публічного управління за видами наукового дослідження [25].

При використанні загальнотеоретичних методів дослідження (аналізу і синтезу, дедукції та індукції) вдається простежити динаміку модернізаційних процесів у країні. З метою виявлення кількісних та якісних характеристик згаданих процесів та публічного управління в різних країнах, зокрема, їх класифікацію доцільним є використання порівняльного аналізу, який поєднується із синтезом, дедукцією та індукцією.

Системний метод у публічному управлінні може бути використано з метою «вивчення цивілізаційних основ модернізації суспільства, визначення місця держави у світі, дослідження суті модернізаційних процесів, аналізування особливостей та спільних рис публічної адміністрації в посткомуністичних державах, вивчення чинників, які впливають на трансформацію органів влади, аналізування ролі цивільної служби, виявлення основних методів її діяльності тощо».

Методи моделювання та прогнозування дають змогу «практично втілювати задуми публічного управління, зменшуючи кількість помилок, відхилень факту від плану та інших можливих негативних наслідків неякісної роботи» [47].

Керуючись історичним методом органи публічної влади «застосовують набутий теоретичний і практичний досвід; стають зрозумілими «сучасні тенденції управлінського розвитку керівника та його діяльності, закономірності взаємодії людей в організованих групах; оцінює діяльність колективних суб'єктів управління; досліджує внутрішню динаміку процесів публічного управління, пояснює їх психологічні особливості, визначає напрям розвитку» [68].

Завдяки спостереженню та порівнянню вдається врахувати реакції громади на керівні владні дії та передбачити аспекти зворотного впливу від громади до влади, «дозволяють обґрунтувати найкращі підходи до впровадження управлінських рішень в життя, сформувати ефективну адміністративно-демократичну систему правління» [19].

SWOT-аналіз доцільно використовувати зокрема у дослідженнях територіального розвитку, здійснюючи аналіз сильних та слабких аспектів публічного управління, а також «можливостей та загроз, що є підґрунтям для розроблення проектів обласних програм» [136].

Методологія публічного управління відіграє значну роль у становленні досконалого й ефективного управління, що є фактором ефективного управлінського впливу на розвиток суспільства «шляхом своєчасного та адекватного реагування на постійні зміни зовнішнього та внутрішнього середовищ соціальних та економічних відносин» [114].

Отож, застосований в рамках дослідження методологічний інструментарій дозволить всебічно здійснити аналіз предмета дослідження завдяки з'ясуванню історико-теоретичних передумов, переваг та недоліків публічного адміністрування цифровим розвитком України, а також окреслити перспективи його удосконалення в сучасних умовах.

Отже, у даному підрозділі розглянуто методологію дослідження державного управління як сукупність загальнонаукових (у тому числі системного аналізу) та емпіричних методів наукового пізнання, що обумовлені системним підходом до дослідження державної політики у сфері цифрового розвитку, що виступає одиничним об'єктом та, водночас, структурним елементом державного управління загалом.

1.3 Принципи державної політики цифрового розвитку та упровадження цифровізації в систему державного управління

В сучасному світу одним з пріоритетних стратегічних завдань та загальнонаціональних пріоритетів розглядається впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та розвиток елементів цифрового суспільства. Цифрові технології, а також пов'язана з ними громадська та людська діяльність утворюють цифрову сферу сучасного соціуму, яка в нинішніх умовах визначає економічний та інноваційний потенціал держави, рівень освіти та людського розвитку, обумовлює соціальний прогрес, ефективність державного управління та здійснення демократичних процедур.

Сучасні цифрові технології, проникаючи у різні сфери діяльності, здійснюють значний вплив на життєдіяльність суспільства, створюючи можливості для політичного та соціально-економічного розвитку будь-якої країни світу. Вони здатні сприяти «подоланню соціальної ізоляції, підвищенню продуктивності праці, впровадженню інновацій», «докорінно перетворити наше життя, забезпечуючи процвітання націй», а завдяки використанню економії від масштабу та мережевих ефектів формують додаткові резерви для економічного росту країн, які розвиваються [49, с. 86], однак слід констатувати, що трансформаційні процеси одночасно пов'язані зі значною кількістю викликів і проблем, які потребують своєчасного вирішення у рамках відповідної державної політики. Серед основних із них варто відзначити такі: рівень розвитку інфраструктури та доступ до необхідних

даних; забезпечення кібербезпеки; формування необхідної нормативно-правової бази; стимулювання інвестиційних процесів тощо [152].

Провідна роль держави у процесах цифровізації та необхідність формування державної політики, яка повинна мати системний характер, доведена досвідом розвинутих країн світу, котрі пройшли значний шлях у цьому напрямі та мають напрацювання стосовно запровадження інструментів державного регулювання. Зазначимо, що сьогодні здійснюється активне формування вітчизняної системи державного управління цифровим розвитком, що актуалізує питання дослідження її сучасного стану та визначення перспективних напрямів (із урахуванням актуальних викликів і загроз).

Дослідження терміна «державна політика» дозволило констатувати неоднозначність його тлумачення у наукових дискурсах. Дослідники визначають це поняття, акцентуючи увагу на:

– відносній стабільності організації та цілеспрямованій діяльності державних інституцій, яка здійснюється ними безпосередньо чи опосередковано щодо певної проблеми або сукупності проблем, що впливає на життя суспільства [27, с. 32]; – сукупності ціннісних цілей, державно-управлінських заходів, рішень і дій, порядку реалізації державно-політичних рішень (поставлених державною владою цілей) і системі державного управління розвитком країни [90, с. 8]; – наборі цінностей, цілей і знарядь, пов'язаних із визначенням суспільних проблем, що вимагають уваги [56, с. 223].

Незважаючи на різні підходи до трактування, їх об'єднує спрямованість державної політики на вирішення конкретної проблеми на користь суспільства. Спираючись на вищевказані поняття, вважаємо, що під державною політикою цифрового розвитку слід розуміти засновану на чинних нормативно-правових актах, узгоджену за цілями систему державно-управлінських заходів із боку органів державної влади, яка спрямована на реалізацію функцій держави у сфері цифрових трансформацій із метою

просування цифрових технологій у всі сфери суспільного життя та забезпечення належних умов і можливостей для цифровізації національного господарства, з дотриманням базових принципів і забезпеченням цифрової безпеки, цифрових прав і свобод, інтересів громадян, суспільства та держави загалом.

Забезпечення ефективності державної політики в сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства не може бути досягнуто без впровадження цифрових технологій у цій сфері. На безперечні переваги функціонування електронного урядування як форми публічного управління, заснованої на застосуванні комп'ютерних та інших цифрових технологій, вказують ряд науковців; про це зазначається у програмних документах, а також міжнародних актах.

Так, у Розпорядженні Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні» зазначається, що реалізація Концепції дасть змогу: підвищити ефективність державного управління у результаті спрощення управлінських процедур, скорочення адміністративних витрат, застосування сучасних методів державного управління; підвищити якість адміністративних послуг та їх доступність; забезпечити здійснення контролю за ефективністю діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування; забезпечити високий ступінь доступності інформації про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, надання можливості громадянам та громадським організаціям безпосередньо брати участь у процесах підготовки проектів рішень, що приймаються на всіх рівнях державного управління; зменшити рівень корупції та тінізації економіки; досягти якісно нового рівня управління державою і суспільством у цілому, а також зміцнити довіру до інститутів держави [49].

Отже, критеріями, за якими визначається ефективність державної політики внаслідок застосування цифрових технологій, є: рівень відкритості та доступності діяльності органів публічної влади, рівень довіри громадян до цих

органів, ступінь залучення громадськості до прийняття публічно-владних рішень, подальше стимулювання розвитку інститутів громадянського суспільства, рівень корумпованості органів публічної влади [55, 138, 166].

Запровадження цифрових технологій сприятиме зведенню до мінімуму людського фактору у публічно-управлінській діяльності, що, у свою чергу, по-перше, мінімізує кількість допущених помилок; по-друге, забезпечить зниження рівня корумпованості серед службовців; по-третє, сприятиме підвищенню прозорості роботи органів публічно-владних повноважень. Про позитивний ефект від широкомасштабного впровадження цифрових технологій у публічному управлінні свідчить і зарубіжний досвід у цій сфері. Зокрема, В. В. Недбай, провівши аналіз функціонування системи електронного урядування у ряді зарубіжних країн, встановив безпосередній зв'язок розвитку демократії у глобальному вимірі та в окремих державах з іншими загальносвітовими та цивілізаційними процесами, насамперед із глобалізацією та розвитком інформаційного суспільства. Науковець також акцентував увагу, що організація влади та управління за принципом «електронного уряду» якісно трансформує функції держави, форми її відносин із громадянами та іншими політичними контрагентами, а також істотно активізує роль засобів масової інформації у політичному процесі [34, с. 15].

У Рекомендаціях Комітету Міністрів Ради Європи щодо електронного урядування вказується на суттєві переваги використання інформаційно-комп'ютерних технологій у сфері надання публічних послуг (електронних послуг), до яких віднесено: покращення загальної доступності, повноти та зручності користування публічними послугами; орієнтація публічних послуг передусім на потреби користувачів; забезпечення рівності у доступі громадян до участі у прийнятті публічно-владних рішень, що сприяє соціальній згуртованості населення [89].

Так, в «Декларації принципів» та у «План дій» ініційованих ООН та ЮНЕСКО розкривається відповідна політика провідних країн світу. Це – базові документи Всесвітнього саміту з питань інформаційного суспільства –

зустрічі на вищому рівні у двох стадіях: Женевська стадія, 10-12 грудня 2003 року, що закінчилася ухваленням Декларації Принципів «Побудова інформаційного суспільства – глобальне завдання в новому тисячолітті» й Женевського «Плану дій»; Туніська стадія, 16-18 листопада 2005 року, де ухвалили Туніське Зобов'язання й Туніську Програму для інформаційного суспільства [143].

Як свідчать результати досліджень, державна політика цифрового розвитку країн Європейського Союзу (ЄС) реалізується на основі стратегічного підходу (на національному та наднаціональному рівнях), що передбачає запровадження «цифрових адженд», спрямованих на активні цифрові трансформації та формування Єдиного цифрового ринку ЄС.

Слід констатувати, що характерною особливістю цифрового розвитку розвинутих країн світу є міжнародне співробітництво й інтеграція, які проявляються у досягненні сумісності стандартів, протоколів та інтерфейсів. Крім того, значна увага приділяється формуванню нормативно-правової бази.

Таким чином, значення цифрових технологій у державній політиці виражається у таких головних аспектах: 1) демократизація сфери публічного управління, що досягається завдяки підвищенню доступу громадян, інших фізичних та юридичних осіб до участі у прийнятті публічно-владних рішень; 2) забезпечення відкритості та прозорості діяльності органів державної влади, і, як наслідок, підвищення рівня довіри громадян та суспільства до органів та інститутів публічного управління: прискорення поширення інформації про діяльність суб'єктів владних повноважень, підвищення рівня доступності такої інформації тощо; 3) зниження рівня корумпованості серед службовців та посадових осіб: виключення у деяких випадках безпосереднього контакту зі службовцями та автоматизація прийняття окремих публічно-управлінських рішень; 4) зменшення кількості помилок, що можуть допускатися у розрахунках, оцінках, плануванні та інших управлінських процесах людиною, через автоматизацію деяких управлінських функцій; 5) забезпечення економії

ресурсів (часу, коштів, кадрів тощо) як з боку органів публічного управління, так і з боку громадян, суб'єктів господарювання [128, С. 15].

Констатуємо, що з метою формування та реалізації державної політики у сфері цифрового розвитку в Україні створено відповідну державну інституцію – Міністерство цифрової трансформації, яким сьогодні визначено стратегічні кроки та сформовано низку пакетних пропозицій і проєктів розвитку вітчизняної цифрової економіки.

Результати досліджень свідчать про те, що серед інструментів державного регулювання цифрового розвитку у країнах ЄС обираються переважно економічні, а використання адміністративних методів зведено до мінімуму. Така політика здійснюється шляхом стимулювання інвестиційних процесів; зменшення торговельних обмежень між країнами; створення умов для спрощення реєстрації бізнесу; зниження ліцензійних і дозвільних обмежень для розвитку електронного бізнесу тощо. Окрема увага приділяється розвитку цифрового підприємництва та міжнародного бізнесу, в тому числі на основі цифрових платформ.

На національному рівні широко запроваджуються програми, спрямовані на використання нових цифрових технологій у різних галузях економіки. Наприклад, «Industry 4.0» (Німеччина), «Фабрики Майбутнього» (країни ЄС) тощо. Їх фінансування здійснюється переважно з використанням механізму публічно-приватного партнерства. [26, с. 89]. Отже, цифрові технології створюють додаткові можливості для соціально-економічного розвитку країни. Значну роль у процесах цифрових трансформацій відіграє системна державна політика.

Як свідчать результати досліджень, у її рамках в Україні запроваджено низку ініціатив, котрі враховують світові цифрові тренди та тенденції. Провідні країни світу вже мають певні напрацювання у сфері державного регулювання цифрового розвитку, віддаючи перевагу економічним інструментам і мінімізуючи використання адміністративних методів. Сучасні світові практики дозволили конкретизувати перспективні напрями розвитку

вітчизняної державної політики цифровізації, але їх практична реалізація можлива за умов формування відповідних механізмів (правового, економічного, організаційного та ін.), що становить перспективи подальших досліджень.

Висновки до розділу 1.

Здійснивши теоретичний аналіз державної політики у сфері цифрового розвитку України, можемо зробити висновок про те, що важливим етапом цифровізації різних сфер суспільного життя є «проведення відповідного реформування, що передбачає вдосконалення нормативно-правової основи функціонування суб'єктів державного управління». З'ясовано, що під цифровим розвитком варто розуміти «систему заходів з перетворення, удосконалення різних галузей суспільного життя шляхом інтеграції інформаційних та телекомунікаційних технологій в такі сфери суспільних відносин задля розвитку відкритого інформаційного суспільства, підвищення продуктивності, економічного зростання, створення робочих місць, а також підвищення якості життя громадян України». Окреслено групи нормативно-правових актів, які формують підстави та впровадження цифрового розвитку.

До основних проявів цифрового розвитку віднесено:

- а) цифровізацію;
- б) розвиток цифрової економіки, цифрових інновацій та технологій;
- в) впровадження електронного урядування та електронної демократії;
- г) впровадження електронного документообігу та вироблення національних електронних інформаційних ресурсів, використання принципу інтероперабельності тощо.

Зосереджено увагу на тому, що конституційні норми опосередковують потребу наслідування міжнародних тенденцій в процесі їх правозастосування. Не виключенням є переформатування діяльності суб'єктів державного управління через застосування ІКТ.

Встановлено особливості суспільних відносин, які є об'єктом державного

управління цифровим розвитком. Акцентовано увагу на тому, що «поширення процесів інформатизації, комп'ютеризації та діджиталізації», які утворюють цифровий розвиток України, вимагають від держави забезпечення високого рівня організації суб'єктів публічного управління, використання електронних форм їх взаємодії з населенням та застосування нових інформаційно-комунікативних методів у сфері управління державними та суспільними справами.

РОЗДІЛ II.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ЦИФРОВОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

2.1. Законодавче регулювання цифрового розвитку державної політики

Активний процес цифровізації світу привертає все більший інтерес суспільства до використання цифрових продуктів, послуг та сервісів і їх інтеграції в щоденне життя кожної особи. З цього приводу виникає необхідність регламентації цього процесу, визначення принципів взаємодії «цифрового світу» і реального, розробка ефективних технологій правозастосування в умовах невизначеності та трансформації світу та його уявлень.

«Демократизація суспільно-політичних процесів, виникнення нових галузей науки та техніки, розвиток підприємництва та торгівлі, а також формування важливих інститутів громадянського суспільства в значній мірі визначають тенденції розвитку органів державної влади та підсилюють їхню діяльність. Значна кількість соціально-активних груп населення вимагає реформування та оптимізації органів державної влади та місцевого самоврядування [139, с. 2]». Саме тому ОДВВ і ОМС прагнуть до ефективного та належного урядування, що передбачає швидке прийняття рішень за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.

Серед сфер, які потребують пріоритетного регулювання, можна виділити: господарські відносини, що виникають при реалізації будь-якого цифрового продукту, послуги або «майданчика» для їх надання; регулювання штучного та машинного навчання, біоінженерних технологій; аналіз законності надання послуг суб'єктами господарювання, які використовують технології на основі розподіленого реєстру (Bitcoin, Litecoin, Ripple, Peercoin, Quark і інші); оплата криптовалютою, її емісія, податковий контроль, фінансовий моніторинг; методи та засоби використання апарату примусу держави в разі порушення

законодавства.

Безумовно, наведений перелік не є вичерпним та може і буде розширюватися включаючи інші методи регулювання владними інституціями застосування цифрових технологій в державно-управлінській діяльності.

«Не дивлячись на наявні законодавчі прогалини в сфері інформаційно-комунікаційних технологій, українські законотворці намагаються здійснювати вплив на даний процес, через створення, прийняття чи зміну національного законодавства, розробку стратегій впровадження даних технологій, тощо. Зміни, пов'язані із впровадженням у державному управлінні базових цифрових технологій, закріплюються в нормативно-правовому полі, виробляється порядок денний розвитку і освоєння окремих новітніх цифрових технологій [57, с. 339]».

Інтерес до цієї сфери визначається й процесом переходу до цифрової економіки, яка у свою чергу також повинна регулюватися державою. Отже, проаналізуємо національні нормативно-правові рамки щодо повноти регулювання процесів цифровізації різних сфер суспільної діяльності загалом та державно-управлінської діяльності зокрема, а також щодо їх відповідності вимогам сучасності та правового режиму воєнного стану.

В Україні діють численні технології електронної ідентифікації громадян, як от Mobile ID, ID-Card, BankID і закінчуючи Дія.Підпис, Електронний цифровий підпис, Кваліфікований електронний підпис, тощо. Становлення такої інфраструктурної мережі започатковано в грудні 2002 р., із прийняттям «ДСТУ 4145-2002. Інформаційні технології. Криптографічний захист інформації. Цифровий підпис, що ґрунтується на еліптичних кривих. Формування та перевіряння [6]». Згодом, у 2003 р., Верховна Рада України одночасно прийняла закони України «Про електронні документи та електронний документообіг [85]» і «Про електронний цифровий підпис [43]». Останній у 2017 р. втратив чинність у зв'язку із прийняттям комплексного Закону України «Про електронні довірчі послуги» [84], де з метою

забезпечення функціонування єдиної цифрової інфраструктури держави та забезпечення її ефективності та безпеки, пропонується впровадити систему електронної взаємодії державних інформаційних ресурсів під час надання адміністративних послуг. Також важливим є затвердження та регулювання різних аспектів електронної взаємодії відповідно до вимог Європейського Союзу [8], можна визначити як початок впровадження в Україні концепції «держава в смартфоні». Потім прийнято нормативно-правові акти, що регулювали діяльність постачальників електронних довірчих послуг. Тим не менш у процесі цифрової трансформації також керуються положеннями Закону України «Про захист персональних даних», який «регулює правові відносини, пов'язані із захистом і обробкою персональних даних і поширюється на діяльність з їх обробки із застосуванням автоматизованих засобів [44]

Протягом тривалого часу кваліфікований електронний підпис не знаходив широкого застосування в Україні. У той же час, ОДВВ та ОМС використовували його для підтвердження своїх дій, зокрема реєстраційних, у державних електронних сервісах. В рамках впровадження Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року Національний банк затвердив порядок функціонування Єдиної національної системи електронної дистанційної ідентифікації фізичних і юридичних осіб – BankID [92], що спрямований на створення та всебічний розвиток електронного врядування.

На законодавчому рівні цифровізація державно-управлінської діяльності концептуалізувалася у 2018 р. із схваленням «Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018 – 2020 рр., яка передбачала реалізацію прискореного сценарію цифрового розвитку, зокрема шляхом усунення законодавчих, інституційних, фіскальних та інших перешкод, які заважають розвитку цифрової економіки [82]». Позитивну динаміку реалізації концепції підтверджує той факт, що вже зараз на електронних порталах органів державної влади України доступні численні послуги для замовлення та

отримання. Ці послуги включають призначення житлових субсидій, отримання довідки про несудимість, витяг про нормативну грошову оцінку власності, реєстрацію земельної ділянки, довідку про реєстрацію місця проживання, статистичні дані, інформацію з реєстру речових прав на нерухоме майно, послуги при народженні дитини, податкову звітність, реєстрацію бізнесу та інші.

Зі створенням Міністерства цифрової трансформації України шляхом реорганізації Державного агентства з питань електронного урядування «розпочався новий етап формування та реалізацію державної політики у сфері цифровізації, цифрового розвитку та інновацій, що передбачає удосконалення і нормативно-правового регулювання як концептуальних, так і специфічних аспектів реалізації проекту «Держава у смартфоні» для оперативного прийняття та виконання рішень ОДВВ та ОМС через використання ІКТ [47; 48]».

Як вектор подальшої цифровізації української держави закладено законодавчий акцент на розвиток цифрових навичок та компетентностей, підвищення рівня цифрової грамотності населення, зокрема працездатних осіб та вразливих груп населення, у зв'язку з розвитком цифрової економіки та суспільства [50]. Ці заходи планується реалізувати до 2025 року, оскільки концепція «Держава у смартфоні» не зможе ефективно бути впровадженою, якщо всі без винятку групи населення не матимуть доступу до її переваг (з урахуванням пріоритетного людиноцентрованого підходу).

Враховуючи позитивні зрушення в напрямі цифровізації різних сфер суспільної діяльності в Україні, важливо висвітлити певні недоліки в національному законодавстві, особливо в контексті регулювання надання електронних довірчих послуг, зокрема тих, що пов'язані з кваліфікованими підписами та їх емісією. Зокрема, наявність вимог зберігання ключів лише на спеціальних захищених пристроях (USB-токенах), а не на звичайних USB-накопичувачах чи жорстких дисках, є важливою вимогою.

Слід відзначити, що окремі компанії, що займаються виробництвом та

розповсюдженням електронних підписів, дозволяють зберігати їх у будь-якому місці, що може бути розглянуто як порушення вимог. Це свідчить про відсутність єдиної стратегії використання електронних довірчих послуг, оскільки регулювання цього процесу відбувається за допомогою різних нормативно-правових актів, які часто суперечать один одному.

Інша проблема, яка потребує удосконалення правового регулювання – протидія кіберзлочинам як «суспільно небезпечному винному діянню у кіберпросторі та/або з його використанням, відповідальність за яке передбачена законом України про кримінальну відповідальність та/або яке визнано злочином міжнародними договорами України [50]». Практика притягнення осіб до відповідальності за кіберзлочини на сучасному етапі є складною і неоднозначною. Застарілі нормативно-правові акти та різні судові підходи ускладнюють створення ефективного механізму притягнення до відповідальності. Кіберзлочини тісно пов'язані з безпекою цифрових даних, несанкціонованим доступом до інформаційних систем, електронних комунікаційних мереж і завданням шкоди їх функціонуванню.

Хоча Кримінальний кодекс України частково регулює ці питання, проте наявність застарілих норм та неоднозначність у законодавстві ускладнюють ефективне протидіяння кіберпорушенням у цифровому просторі. Поточна правова база потребує перегляду як у теоретичному, так і у практичному плані, оскільки вона недостатньо охоплює сферу цифрового середовища.

Основною ідеєю цифровізації державних послуг вважається надання населенню країни державними органами послуг адміністративного характеру в електронній формі. «Електронна адміністративна послуга – адміністративна послуга, що надається суб'єкту звернення в електронній формі за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. У п. 1 ст. 17 Закону України «Про адміністративні послуги» визначено, що надання адміністративних послуг в електронній формі та доступ суб'єктів звернення до інформації про адміністративні послуги з використанням мережі Інтернет забезпечуються через Єдиний державний портал адміністративних послуг, який є офіційним

джерелом інформації про надання адміністративних послуг в Україні [73]». Тут слід зазначити, нормативно-правова основа цифровізації адміністративних послуг повинна формуватися комплексом документів, переглянутих та відкоригованих відповідно до вимог правового режиму воєнного стану та викликів, які постали з повномасштабним вторгненням РФ. Зокрема, звертаємо увагу на необхідність унормування та деталізації процесу, спрямований на розширення видів електронних адміністративних послуг на порталі «Дія».

Чимало законодавчих кроків здійснено, зокрема, за останні 10 місяців поточного року.

Після прийняття Закону України від 17 лютого 2022 року № 2074-IX «Про віртуальні активи» за останні два роки в регулюванні галузі обігу віртуальних активів відбулося чимало змін, які потребують узгодження. На розгляд Верховної Ради України надано законопроекти про віртуальні активи № 10225 та № 10225-1 [65], які спрямовані на створення сприятливих умов для web3-сектора в Україні, прийняття спеціального податкового режиму для оподаткування доходів від операцій з цифровими активами та імплементації синхронізованої з європейським регламентом класифікації віртуальних активів і видів діяльності постачальників послуг (Markets in Crypto assets, MiCA), пов'язаних з обігом віртуальних активів, що потребують авторизації [66].

Кабінет Міністрів ухвалив постанову, якою затвердив положення про Єдину інформаційну систему Національної програми інформатизації, що дасть змогу швидше впроваджувати цифрові технології, створювати, модернізувати й розвивати інформаційні та інформаційно-комунікаційні системи, засоби інформатизації, а також підвищувати кіберзахист критичної інформаційної інфраструктури [118]. Завдяки Єдиній інформаційній системі держоргани та органи місцевого самоврядування зможуть швидше комунікувати один з одним та ухвалювати ефективні рішення.

Кабінет Міністрів ухвалив постанову, яка розширює повноваження Міністерства цифрової трансформації України у сфері хмарних послуг та

Держспецзв'язку як регулятора комунікаційних послуг у цій галузі [14]. Хмарні технології істотно допомагають у цифровізації держустанов та захисті даних.

Кабінет Міністрів підтримав постанову, яка дозволяє відкрити код «Дії», що надасть змогу демонструвати логіку роботи застосунку з даними [2]. Завдяки такому оновленню в «Дії» розробники зможуть проаналізувати особливості архітектури застосунку та на її основі розробити нові сервіси [3].

Міністерство цифрової трансформації України спільно з Міністерством економіки України 01 лютого 2024 р. оновили Національний класифікатор України «Класифікатор професій» і додали близько 30 нових назв професій. У зв'язку з розвитком нових видів економічної діяльності й технологій змінено перелік застарілих професій у сфері ІТ [4]. Серед нових професій – інженер зі штучного інтелекту (ШІ), інженер інтернету речей (IoT), розробник робототехніки, хмарної інфраструктури тощо.

Верховна Рада України в першому читанні ухвалила законопроект про єдину роумінгову зону з ЄС, що є однією з умов євроінтеграції України у сфері електронних комунікацій та ще одним кроком на шляху до цифрового безвізу з ЄС [78]. Попри бойові дії, які точаться на території нашої держави, Україна взяла на себе зобов'язання до квітня 2024 р. врегулювати питання впровадження законодавства ЄС щодо роумінгу. Завдяки цьому українці зможуть не платити додаткові збори за зв'язок під час подорожей Європою тривалістю до чотирьох місяців. Це правило стосуватиметься і європейців, які завітали до України.

Крім того, уряд ухвалив постанову для дальшого розвитку сфери електронної ідентифікації, упровадження нових засобів електронної ідентифікації з різними рівнями довіри [111]. Також постанова створює передумови для впровадження Європейського цифрового гаманця, що сприятиме в майбутньому зберіганню в електронній формі ідентифікаційних даних (eID) громадян та зручному користуванню як у межах своєї країни, так і за кордоном для отримання різних видів послуг [59].

Кабінет Міністрів ухвалив зміни до двох постанов щодо закупівлі дронів без переплат та дерегуляції виробництва боєприпасів [87]. Щодо виробництва дронів запроваджено новий інструмент уточнення розрахунків цін та контролю за реалізацією державних контрактів, що дасть змогу економити кошти та закуповувати більшу кількість БпЛА. Якщо прибуток перевищуватиме 25 %, виробники робитимуть уточнені розрахунки ціни та собівартості до завершення виконання контракту. Відповідно до цього ціни державних контрактів буде скориговано. Стосовно дерегуляції виробництва боєприпасів досвід експериментального проекту з виробництва, закупівлі та постачання боєприпасів для БпЛА масштабується на боєприпаси всіх типів, що дасть змогу збільшити кількість виробників і темпи виробництва засобів ураження.

Верховна Рада України 22 лютого 2024 р. підтримала в другому читанні законопроект № 10208, який дасть змогу українцям, які втратили житло під час повномасштабної війни з Росією, використати житловий сертифікат «Відновлення» для придбання житла за програмою «Оселя» [127]. Згідно із законопроектом, під час купівлі житла частину суми угоди можна покрити сертифікатом «Відновлення», а на решту взяти кредит за державною програмою «Оселя».

Понад 800 українських родин уже придбали нові оселі на заміну втрачених через агресію Росії саме завдяки житловим сертифікатам. Більшість угод (92 %) стосуються придбання житла на вторинному ринку. Загальна сума використаних сертифікатів – 1,8 млрд грн. Загалом наразі сформовано 3368 житлових сертифікатів на суму в 6 млрд грн [129].

Важливим кроком України до подальшої інтеграції в єдиний цифровий європейський простір згідно з постановою Кабінету Міністрів України є створення і цифровізація державних реєстрів у сфері нерухомості: адміністративно-територіальних одиниць, адрес, будівель та споруд [131]. Їх упровадження сприятиме реєстрації прав власності, нарахуванню субсидій, наданню соціальних послуг, подолання корупційних схем тощо.

13 квітня уряд схвалив концепцію Державної цільової науково-технічної програми з використання технологій штучного інтелекту в пріоритетних галузях економіки на період до 2026 року (надалі – Програма) [56]. Програма є комплексним підходом до визначення основних завдань щодо розвитку технологій штучного інтелекту (ШІ) та заходів, спрямованих на стимулювання впровадження технологій ШІ з урахуванням потреб у пріоритетних галузях економіки. Упровадження заходів Програми сприятиме підвищенню економічного потенціалу України та зміцненню позиції держави на світовому ринку. Фінансування заходів передбачено здійснювати коштом державного та місцевого бюджетів.

З метою забезпечення належного функціонування правового режиму «Дія Сіті» та адаптації його до умов воєнного стану в Україні Верховна Рада України взяла за основу законопроект «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів щодо стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» [91]. Серед питань нормативного регулювання: особливості оподаткування податком на доходи фізичних осіб; набуття статусу резидента «Дія Сіті»; функціонування реєстру «Дія Сіті»; заборона набуття статусу резидента «Дія Сіті», у статутному (акціонерному) капіталі якого є громадяни держави-агресорки; уточнення змісту дуальної форми освіти та бронювання військовозобов'язаних, які працюють чи виконують роботи та/або надають послуги за гіг-контрактом тощо.

Міністерство цифрової трансформації України спільно з партнерами презентувало Стратегію розвитку електронних комунікацій до 2030 року, яка спрямована на відновлення інфраструктури електронних комунікацій як фундаменту економіки [77]. Стратегія визначає заходи, які потрібні для відновлення та розвитку сфери електронних комунікацій в умовах війни та повоєнної відбудови, зокрема щодо удосконалення державної політики, поліпшення послуг споживачам, інтеграції України до єдиної роумінгової зони з ЄС тощо. Серед пріоритетних напрямів стратегії – сприяння стійкості мережі

(Internet Resilience) і технологічній нейтральності, а також створення умов для поліпшення послуг мобільного зв'язку та фіксованого й мобільного інтернету.

За попередніми оцінками, оператори електронних комунікацій готові інвестувати 6 млрд дол. США протягом наступних семи років в Україні. За час повномасштабного вторгнення РФ в Україну компанія «Vodafone» вже інвестувала в розвиток телекомунікацій 9,3 млрд грн і оголосила, що планує інвестувати ще 10 млрд грн. Компанія CEO «Датагруп-Воля» оголосила про інвестиції в телекомунікації розміром 5,5 млрд грн, а «Київстар» протягом 2024–2026 рр. має намір інвестувати понад 23,5 млрд грн, надаючи перевагу інфраструктурним проектам компанії, розширенню використання технології 4G та розвитку цифрових послуг. В Україні «Vodafone Nokia» в тестовому режимі вперше запустила інтернет 5G.

З метою об'єднання зусиль для відновлення та розвитку електронних комунікацій в Україні «Київстар», «Vodafone Україна», «Датагруп» підписали меморандум з Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра й надання послуг поштового зв'язку (НКЕК). У рамках співпраці напрацьовуватимуться рішення щодо: розширення покриття мобільним зв'язком та широкосмуговим мобільним інтернетом для населення; відновлення зруйнованої внаслідок бойових дій інфраструктури електронних комунікацій та забезпечення функціонування електронних комунікацій під час дії воєнного часу й після його припинення [84].

За час повномасштабного вторгнення було знищено або пошкоджено 4 300 базових станцій мобільного зв'язку та 25 % фіксованих мереж.

Верховна Рада України у другому читанні ухвалила законопроект щодо імплементації норм європейського законодавства та виконання зобов'язань із отримання режиму внутрішнього ринку з ЄС у частині послуг роумінгу та приєднання України до єдиного цифрового ринку з країнами ЄС (Roam like at home, RLAN) [96]. Завдяки цьому рішення українці матимуть можливість користуватися єдиними тарифами мобільного зв'язку та інтернету на території

27 країн ЄС, а також в Ісландії, Ліхтенштейні та Норвегії без сплати коштів за послуги роумінгу на постійній основі.

З метою недопущення демонтажу електронних комунікаційних мереж чи їхніх частин в умовах надзвичайних ситуацій, надзвичайного та воєнного стану в першому читанні Верховна Рада України ухвалила законопроект щодо сприяння в забезпеченні сталого функціонування електронних комунікаційних мереж та надання електронних комунікаційних послуг [106], а також розглянуто законопроект щодо використання електронної ідентифікації та електронних довірчих послуг [117].

Поширюється розробка і використання безпілотних і роботизованих повітряних, морських та наземних систем як невід'ємного складника цифрового сектора державної політики [64]. Згідно з Указом Президента, в Україні офіційно створено Сили безпілотних систем (USF), визначальні для сучасної війни. З'являються нові платформи та застосунки взаємодії в умовах довготривалої війни, що потребує значного збільшення обсягів фінансування для підтримки стартапів та інноваційних проєктів. Перешкодами для цього є складність доступу до світових фінансових і технологічних ринків та ринків технологій, а також неусталеність векторів технологічного розвитку військово-економічного сектора.

Комітет Верховної Ради України з питань цифрової трансформації на засіданні 20 серпня 2024 р. консолідував зусилля щодо визначення спільної візії промислової політики. Зокрема, розглянуто проєкти законів «Про промислову політику та прогнозованість реального сектору економіки» [95], «Про промислову політику та забезпечення безперервності підприємницької діяльності в умовах воєнного стану» [103] та «Про засади державної промислової політики» [117] передбачають правові, організаційні й фінансові засади розвитку промисловості. Тим часом реалізація ініціатив у сфері промислової політики засвідчує потребу створити та забезпечити функціонування низки цифрових інструментів: інформаційної системи «Державний реєстр імпортозаміщення та кооперації у стратегічних галузях

промисловості», автоматизованої електронно-комунікаційної системи моніторингу та прогнозування стану умов праці на робочих місцях, єдиного реєстру державних резервів; розширення функціональних можливостей єдиної державної електронної системи дозвільних документів та автоматизації в межах Національної програми інформатизації на 2024–2026 рр. [128].

Комітет Верховної Ради України з питань цифрової трансформації рекомендував ухвалити в другому читанні законопроект щодо функціонування національної системи конфіденційного зв'язку та національної електронної комунікаційної мережі [64]. Ухвалення цього законопроекту свідчить про незмінну стратегію України щодо зміцнення економічного потенціалу та правових основ функціонування електронної комунікаційної мережі з використанням інноваційних технологій. Проте впровадження законодавчих змін у цій сфері потребуватиме координації заходів і приведення їх у відповідність до норм, передбачених Законом України «Про електронні комунікації» [77].

15 жовтня 2024 р. Кабінет Міністрів України затвердив план державних статистичних спостережень на 2025 р. [120], зокрема щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) на підприємствах, що сприятиме формуванню інформації про впровадження підприємствами цифрових технологій для інформаційного забезпечення аналізу розвитку ІКТ та електронної торгівлі. Такі заходи є незмінним поступом України до імплементації законодавства ЄС, обміну даними на основі європейської методології [136] та затвердженого для України переліку показників Індексу цифрової економіки й суспільства (DESI) [143].

Комітет з питань цифрової трансформації Верховної Ради України розглянув законопроект щодо встановлення механізму застосування адміністративно-господарських санкцій до суб'єктів господарювання за порушення вимог Закону України «Про цифровий контент та цифрові послуги» та механізму адміністративного оскарження рішень щодо застосування відповідних санкцій. Окрім того, Комітет рекомендував

імplementувати Директиви № 2019/770 Європейського парламенту і Ради від 29 травня 2019 р. про певні аспекти щодо договорів постачання цифрового контенту й цифрових послуг та інших пов'язаних директив ЄС [100].

Також можемо виокремити інший аспект, який полягає в тому, що нормативно-правові акти, що регулюють електронний документообіг, на законодавчому рівні мають значну розгалуженість та іноді приймаються без належного доопрацювання та міжсекторального узгодження. Це, у свою чергу, замість спрощення державно-управлінської діяльності ускладнюють її, створюючи розбіжності у взаємодії ОДВВ і ОМС різних рівнів та галузей. Відтак, на сьогодні вони вимагають більш детального аналізу з боку фахівців для ефективного управління рішеннями в цій сфері, а особливо в частині гармонізації відповідного національного законодавства із міжнародними нормами в контексті підготовки до вступу до Європейського Союзу. Завершальним етапом зміни систем документообігу та діловодства в умовах цифрової трансформації є передача різної документації, що пройшла експертизу на важливість, до архіву для подальшого зберігання. Передача електронних справ до централізованого архіву або архіву відповідної установи здійснюється за допомогою інформаційно-автоматизованої системи, яка забезпечує доступ до електронних документів та їх облікової інформації.

Наведені вище проблеми вказують на необхідність перегляду і оновлення теоретичних засад і сучасного законодавства, пов'язаного з регулюванням цифрового простору. Законодавцям зараз важливо визначити нову мету – створення законодавчого регулювання для всіх аспектів суспільно-політичних, економічних та соціальних процесів, пов'язаних із цифровими технологіями.

2.2. Стан розвитку державної політики щодо цифрового розвитку України

Перехід держави на новий етап розвитку та активні трансформаційні процеси, що відбуваються в економіці, неодмінно впливають на методи

здійснення господарської діяльності та управління. Цей процес також стосується України, оскільки поступове впровадження цифрових інструментів та нахилення до постіндустріального розвитку суспільства визначають тенденції використання цифрових технологій у сучасному державному управлінні. «Цифрові технології надають широкі можливості для трансформації державного управління, при цьому на кожному новому етапі їх розвитку («оцифрування» процесів, електронний уряд, цифровий уряд) відбуваються значні зміни як у використанні тих чи інших технологій, так і в організації діяльності органів державної влади, у взаємодії громадян та державних органів [152, с. 25]». Реалізація процесів, що пов'язані з цифровою трансформацією на державному рівні повинні бути ґрунтовно пропрацьованими, адже надзвичайно важливим є питання безпеки даних громадян та державних службовців зокрема. Тим не менш, Україна протягом останніх 5 років суттєво просунулась вперед у зазначеній сфері, інтенсифікувавши роботу щодо розробки цифрових послуг та продуктів, що можуть надаватися онлайн у режимі реального часу, а саме:

- «Єдиний портал державних послуг та однойменний застосунок «Дія» (дозволяє отримувати державні послуги в режимі реального часу, отримувати інформацію з державних реєстрів, отримувати бізнес послуги, отримати резиденство «Дія. CITY»);

- «Єдина електронна система охорони здоров'я (eZdorovya) та розроблено відповідне програмне забезпечення у формі медичних інформаційних систем (Helsi, Lakmus, Terra lab, Ciet holding, Health 24, Simplex, Emcimed, МедЕйр, Лікарі 24/7, тощо), що дозволяють пацієнтам записуватися на прийом до лікаря та вакцинацію онлайн. В той час, як лікар може створювати та використовувати електронні медичні картки, виписувати електронні рецепти за програмою реімбурсації «Доступні ліки» та видавати електронні лікарняні листи, довідки та іншу медичну документацію»;

- «Електронна черга на отримання паспорту громадянина України, закордонного паспорту, посвідки на тимчасове проживання»;

- «Оформлення будь-якої податкової документації, подачі електронної звітності та отримання дозволів»;
- «Реєстрація бізнесу, подача заявок на отримання ліцензій»;
- «Система електронної ідентифікації громадян (Mobile ID, ID-Card, BankID, Дія.Підпис, ЕЦП, КЕП)»;
- «Електронна реєстрація на державні іспити (ЗНО, НМТ, ЄФВВ, Іспит на володіння державною мовою, тощо)»;
- «Система електронного суду, можливість подачі заяв у режимі онлайн, створено професійну мережу «ФЕМІДА»»;
- «Електронна система голосування за проекти «Бюджет Учасі»» тощо.

Застосування ІКТ у сфері державного управління дозволяє підвищити ефективність:

- міжвідомчої взаємодії;
- надання державних послуг населенню і організаціям;
- персональної і колективної роботи посадових осіб ОДВВ та ОМС.

«Визначення пріоритетів у використанні інформаційних технологій у діяльності ОДВВ та ОМС здійснюється на основі оцінки можливості отримання значущого соціально-економічного результату і обсягу відповідних ресурсів. Пріоритети у використанні інформаційних технологій у сфері державного управління постійно уточнюються відповідно до актуальних завдань соціально-економічного розвитку [153, с. 102]».

Цифровізація публічного простору в Україні набуває все більшого поширення, реагуючи на результати процесів децентралізації та розширення повноважень органів місцевого самоврядування. Це також відбувається в контексті розвитку громад, науково-технологічного прогресу та зростання кількості ІТ-фахівців в державі. Ці зміни сприяють підвищенню готовності українського суспільства до змін та послабленню опору відносно них. Також вони сприяють формуванню компетентностей працівників органів публічної влади управляти змінами та інноваціями

Темпи цифровізації державного управління в Україні переважно визначаються обласними центрами, які отримують підтримку на загальнодержавному рівні. Однак слід зазначити деяке нерівномірність впровадження смарт-технологій на рівні всієї країни та відсутність чіткого комплексного бачення щодо смарт-рішень для загального розвитку держави. Варто відмітити значний прогрес у рамках концепції «держава в смартфоні».

На основі офіційних веб-сайтів міст Дніпра, Києва, Харкова, Вінниці та Львова, а також досліджень медіа, аналітичних центрів та громадських організацій був проведений порівняльний аналіз стану впровадження різних смарт-інновацій у зазначених обласних центрах України (див. табл. 2.2.1). Результати цього порівняльного аналізу показали, які конкретні цифрові інструменти управління були застосовані місцевими ОМС.

Зокрема, у місті Дніпро було впроваджено більшість з перерахованих цифрових рішень, деякі знаходяться у процесі впровадження, а також відсутність певних інновацій. Щодо е-демократії на місцевому рівні, вона здійснюється головним чином за допомогою відповідних електронних сервісів для взаємодії між місцевими громадами та вибраними органами. Такі електронні сервіси комунікації виступають не лише як інструмент електронної демократії, але й сприяють цифровізації життя суспільства в цілому. «Формою електронних комунікацій є діяльність офіційних сайтів органів влади усіх рівнів державного управління.

Таблиця 2.2.1. Порівняльний аналіз впровадження цифрових рішень м. Дніпра, м. Києва, м. Харкова, м. Вінниці, м. Львова у 2024 р.

Цифровий інструмент	м. Дніпро	м. Київ	м. Харків	м. Вінниця	м. Львів
Система управління комунальним майном	+	+	+	+	в процесі
Карта рекламний конструкцій	в процесі	+	+	в процесі	в процесі
Електронний документообіг	+	+	+	+	+

Карта МАФів	+	+	+	-	-
Електронні аукціони	+	+	+	+	+
Відкрий бюджет	+	+	-	+	+
Електронна черга на прийом до посадових осіб	+	в процесі	+	+	+
Бюджет на карті	+	в процесі	-	+	+
Електронний запис в ЦНАП	+	+	+	+	+
Електронні звернення до міської ради	+	+	+	+	+
Єдиний кол-центр	+	+	+	+	+
Бюджет участі	+	+	+	+	+
Електронні адмін послуги	+	+	+	+	+
GPS моніторинг громадського транспорту	+	+	в процесі	+	+
Карта мешканця міста	в процесі	+	-	+	+
Кабінет мешканця на сайті міської ради	+	+	+	+	+
Вибірпідрядників комунальних послугонлайн	-	в процесі	-	+	-
Електронний квиток	+	+	+	+	+
Центр управління транспорту та світлофорами	в процесі	в процесі	в процесі	+	+
Електронна реєстратура в медичних закладах	+	+	+	+	+
Електронна черга в дошкільні та шкільні заклади освіти	+	+	+	+	в процесі
Відеонагляд на вулицях	+	+	+	+	+
Виклик поліції онлайн	+	+	в процесі	-	-
Енергетичний моніторинг	+	+	+	+	+

Завдяки можливостям постійної взаємодії з органами влади, відкритого

доступу до інформації, офіційних документів і рішень органів влади, громадяни краще поінформовані, що сприяє активній та широкій участі громадськості у прийнятті владних рішень [54, с. 39]».

Таке твердження вірне і для діяльності ОДВВ і ОМС. Під електронними сервісами комунікації з громадськістю маємо на увазі форму двостороннього обміну інформацією між відповідними органами державної влади або місцевого самоврядування та/або їх уповноваженими структурними підрозділами та громадськістю у вигляді конкретних громадян, їх об'єднань або юридичних осіб, реалізовану за допомогою електронних систем.

Багато міст України (не тільки Дніпро, Київ, Львів, Харків, Вінниця) використовують онлайн-сервіси «місцеві петиції», що дозволяють збирати інформацію про потреби та проблеми мешканців міста, оцінювати їх важливість (через голосування), а також отримувати ідеї щодо розвитку міста від громадськості. Цей інструмент поєднує комп'ютерні технології та збір великих даних, необхідних для визначення стратегічних пріоритетів.

Крім того, використовується система електронних закупівель ProZorro, створена за ініціативою громадських організацій, комерційних майданчиків, органів влади та підприємців. Ця система спрямована на прозоре та ефективне використання бюджетних коштів, мінімізацію корупційних ризиків через громадський контроль, розширення кола постачальників, перехід до електронного документообігу, повну звітність та аналіз публічних закупівель.

Не менш важливим є наявність у обласних центрах програми відеоспостереження за ключовими об'єктами інфраструктури «Безпечне місто». Ця програма дозволяє виявляти порушення, несанкціонований доступ до об'єктів. Підвищення безпеки населення є одним із головних пріоритетів таких цифрових проєктів, особливо в умовах воєнного стану. Спеціальна програма аналізує зображення та, в разі потреби, передає інформацію правоохоронним органам.

З 2020 року запущено послугу «Є-малятко», яка «дозволяє батькам за допомогою лише однієї заяви отримати 10 послуг – у пологовому будинку або

на порталі «Дія»: державна реєстрація народження дитини; реєстрація місця проживання народженої дитини; призначення допомоги при народженні дитини; реєстрація народженої дитини в електронній системі охорони здоров'я; реєстрація народженої дитини у Державному реєстрі фізичних осіб – платників податків; отримання посвідчень батьків багатодітної сім'ї та дитини з багатодітної сім'ї; визначення походження народженої дитини, батьки якої не перебувають у шлюбі між собою; визначення належності дитини до громадянства України; присвоєння дитині унікального номера запису в Єдиному державному демографічному реєстрі; призначення допомоги багатодітним сім'ям [56]».

Відкритість державно-управлінської діяльності та прозорість прийняття рішень – обов'язковий складник цифровізації публічного простору.

Наприклад, реалізується «Бюджет участі», що забезпечує громадянську участь у процесі розподілу коштів місцевого бюджету. Громадяни мають можливість подавати свої пропозиції, пов'язані з покращенням якості життя місті, та брати участь у їх реалізації, сприяючи розподілу відповідальності між владою та громадою.

«Відкритий бюджет» – це цифровий сервіс, спрямований на забезпечення прозорості та доступу громадськості до інформації про планування та виконання міського бюджету. Цей сервіс створений для того, щоб громадськість мала можливість отримати доступ до фінансових даних міста та була інформована про витрати коштів.

Крім стандартних технологій, таких як електронний документообіг, електронні торги, онлайн звернення, запис до посадових осіб на особистий прийом та надання електронних адміністративних послуг, також різні ОДВВ та ОМС мають свої особливі сервіси, додатки або підходи до їх використання. Такий індивідуальний підхід дозволяє пропонувати інноваційні рішення та забезпечувати громадянам зручний доступ до різноманітних електронних сервісів для покращення якості життя. Однак, такий підхід створює ризики розбалансованості процесів цифровізації державно-управлінської діяльності

на всіх рівнях, наслідком чого є гальмування реалізації єдиного цифрового публічного простору для покращення процесу прийняття рішень та надання послуг населенню незалежно від регіону чи територіальної громади.

Отже, бачимо активний поступ у прагненні до цифровізації управління в ОДВВ та ОМС України.

Безумовно, в Україні ще потрібно вдосконалювати використання елементів цифрової ідентифікації громадян та прискорити процеси цифрової трансформації в різних сферах. Зокрема, реформи, пов'язані зі створенням системи електронного нотаріату та покращенням роботи електронного суду, відіграють ключову роль у модернізації державно-управлінських взаємовідносин та взаємодії між владою та суспільством. Розвиток кібербезпеки є важливим елементом цифрової трансформації, особливо у період війни та після неї. Забезпечення безпеки інформаційних систем та даних громадян є критичним завданням у цифровому середовищі, оскільки має прямий вплив на довіру громадян до електронних сервісів. Також вагомим є забезпечення відповідності ІКТ-інфраструктури міжнародним стандартам, розробка цілісної ІКТ-архітектури та удосконалення систем безпеки. Такі заходи сприятимуть покращенню ефективності та надійності державних інформаційних систем. Важливою є також співпраця з великими компаніями щодо розробки та впровадження сучасних технологій.

Вирішення цих проблем вимагатиме спільних зусиль ОДВВ і ОМС, приватного сектору та міжнародних партнерів. Це також може потребувати розробки нових стратегій та політик для підтримки цифрової трансформації, залучення та підготовки кваліфікованих кадрів, а також створення привабливого середовища для інвестицій. Не менш важливим залишатиметься питання фінансування відповідних проєктів, як під час війни, так і в повоєнний період відновлення. Однак, позитивним аспектом можемо відзначити, що впровадження інноваційних технологій, як от базовані на сучасних інформаційно-комунікаційних інструментах, є пріоритетними векторами, на підтримку яких спрямовують кошти міжнародні донорські

організації. Тому важливо максимально скористатися всіма наявними можливостями, допоки є очевидна підтримка України від іноземних партнерів.

2.3. Аналіз цифрового розвитку України в умовах воєнного стану (січень-жовтень 2024 року)

Введення режиму воєнного стану на території України дещо ускладнило, але не зупинило процес цифрової трансформації країни.

Акцент зроблено на спроможності української економіки до оперативного відновлення та створення передумов до повоєнної відбудови, що було відображено в підсумкових звітах щодо розвитку вітчизняних цифрових екосистем у 2022-2023 рр. та планах щодо реалізації цифрових можливостей у 2024 р.

Однією з головних цілей цифрової трансформації економіки в Україні на 2024 р. було збільшення частки ІТ у ВВП країни до 10 %. Поряд з іншим, це створюватиме сприятливі умови для інвесторів – відкритий ринок, прозору податкову та митну системи, поліпшення пропозиції на ринку праці.

У межах Міжнародного економічного форуму (ВЕФ) у Давосі 17 січня 2024 р. в Ukraine House Davos Міністерство цифрової трансформації України спільно зі Швейцарською агенцією розвитку та співробітництва (SDC) провело захід, присвячений розвитку цифрової України. На ньому презентовано вітчизняний досвід розвитку цифрової держави, зокрема: стратегію розвитку інновацій WIN-WIN щодо створення вигод для всіх залучених сторін, запровадження проєкту «Мрія», який сприятиме цифровій трансформації окремих сфер, і проєктів з розмитнення авто в «Дії» та посилення прозорості в роботі митниці [56].

За підсумками 2023 р. у сфері цифрової трансформації вагомими досягненнями стали результати роботи фандрейзингової компанії UNITED24 з понад пів мільярда дол. США зібраних коштів; запуски програми «Відновлення», унаслідок якої 34,5 тис. заявників отримали виплати на

загальну суму 3,2 млрд грн, і кластеру «Brave1», який профінансував 137 розробок на 2,3 млн дол. США та ін. Крім того, на порталі та в застосунку «Дія» реалізовано 39 нових електронних послуг, а кількість користувачів сервісу зросла до 19,9 млн громадян; залучено 221,8 млн грн для українського бізнесу в межах освітньо-грантових програм мережі центрів «Дія.Бізнес» та ініціативи «EU4Business» [37]; створено сприятливі умови для виробників БпЛА, завдяки чому кількість дронів на фронті зросла в сотні разів; завезено 25 тис. терміналів «Starlink» та 900 пристроїв «Tesla Powerwall», які забезпечують резервне живлення під час блекаутів; забезпечено розвиток фіксованого інтернету та мобільного зв'язку, стійких до вимкнень електроенергії та ін. [58].

Міністерство цифрової трансформації України спільно з Громадською спілкою «Віртуальні активи 2030» провело дослідження «Web3 для України: діалог із засновниками» [60], мета якого полягала в ідентифікації основних чинників, що обмежують розвиток web3-індустрії в Україні. Як інноваційна галузь цифрової економіки web3 прогнозує значний технологічний прогрес для України та сприяння її повоєнного відновлення на основі технології блокчейн. Остання дає змогу зберігати дані в безпечній, розподіленій мережі, взаємодіяти й створювати інноваційні додатки та сервіси завдяки використанню смартконтрактів.

З 9 до 12 січня п. р. українські стартапи, які було обрано в межах конкурсу «Ukrainian Startup Fund», представили Україну на Міжнародній виставці споживчої електроніки (CES) в американському Лас-Вегасі й демонстрували цифрові бізнес-технології, що сприятимуть змінам у створенні ланцюгів виробництва з високою доданою вартістю та посилення власних технологічних екосистем на рівні держави [113].

Упродовж 2023 р. за підтримки міжнародних партнерів у межах проєкту «Дія.Бізнес» реалізовано 14 національних стендів України на найбільших секторальних міжнародних виставках світу. Представники 129 українських компаній харчової, меблевої, машинобудівельної, фармацевтичної галузей

промисловості та ІТ-сектора отримали змогу презентувати свою продукцію та послуги на ринках ЄС, США, ОАЕ та Японії і підписати експортні контракти на суму 352,3 млн гривень. Ще проекти на 184,7 млн гривень перебувають на стадії підписання. Крім того, завдяки європейському грантовому конкурсу «Business Bridge» вдалося залучити 3,75 млн євро на ваучери для 1 500 українських підприємств, що постраждали від повномасштабної війни [57].

У рамках виставки компанія «Siemens» оголосила про запуск ініціативи «Промисловий метавсесвіт» на основі ІІІ. Це сприятиме прискоренню інновацій та підвищенню стійкості цілих галузей промисловості [62]. Спільне використання корпоративного ІІІ в метавсесвіті вже нині уможлиблює розв'язання ключових проблем на полі бою. Цьому сприяє також ініціатива Пентагону «SKYblue», яка допомагає створювати бази даних для аналізу ситуації та використовувати ІІІ в системах управління фінансами й персоналом з урахуванням виникнення можливих ризиків.

У січні 2024 р. між Україною та Великою Британією в межах проекту Good Governance Fund «Ревіталізація бізнес-клімату в Україні» (що його фінансує UK International Development від уряду Великої Британії) запущено нову платформу для розвитку технологічної екосистеми «UK-Ukraine TechBridge», яка об'єднає потенціал української ІТ-індустрії та досвід британського технологічного сектора для запуску і реалізації масштабних спільних інноваційних проєктів, освітніх програм в ІТ та розвитку торгівлі [132].

2023 р. надходження до загального фонду державного бюджету України акцизного податку з вироблених в Україні та ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) склали 103,4 млрд грн, що становить 115,9 % показника доходів, доведеного Міністерством фінансів України [135].

Основні рішення Всесвітньої конференції радіозв'язку (ВКР-23) Міжнародного Союзу Електрозв'язку (МСЕ), яка проходила в м. Дубаї (Об'єднані Арабські Емірати), матимуть для України вагоме значення щодо забезпечення національних інтересів та розвитку рівноправного міжнародного

співробітництва щодо користування радіочастотним спектром в контексті визначення нових ресурсів для підтримки технологічних інновацій, посилення глобального зв'язку, розширення доступу до частотно-орбітального ресурсу, а також підвищення безпеки на морі, у повітрі та на суші [146], особливо враховуючи системне порушення РФ положень Статуту і Регламенту МСЄ та незаконне використання радіочастотного спектра на тимчасово окупованих територіях України.

У 2023 р. Україна посіла третє місце в рейтингу «Open Data Maturity», до якого увійшли 35 європейських країн.

У межах програми міжнародної співпраці ReACT4UA (Застосування та імплементація Угоди про асоціацію між ЄС та Україною у сфері торгівлі) та уряду Німеччини виділено безповоротну фінансову допомогу на загальну суму до 700 тис. євро для підтримки української економіки й телеком-компаній [5]. Програму спрямовано на підтримку економічної стійкості, відновлення та зростання економіки України, створення найліпших умов для розвитку українських малих і середніх підприємств, відновлення телеком-інфраструктури, підвищення стійкості мереж, а також на підтримку інновацій та експорту.

Співпраця між іноземними технологічними компаніями та українськими збройними силами стимулює новий вид експериментів у галузі військового штучного інтелекту та створення військової лабораторії майбутнього. Цифрова платформа «Brave1», через яку оборонно-технічні компанії, стартапи та пересічні українці можуть просувати свою продукцію (дрони, програмне забезпечення для розшифрування штучного інтелекту, радіоприймачі, що запобігають російським перешкодам, обладнання для розмінування тощо) сприяє прискоренню найзначніших фундаментальних змін у характері війни [129].

Такі компанії, які «Clearview AI» та «Palantir» надали свої інструменти для ідентифікування воєнних злочинів російських окупантів та аналізу

супутникових зображень, даних з відкритих джерел, відеозаписів з безпілотників для завдання ударів по скупченню російських військ.

В рамках Програми фінансової допомоги Україні від ЄС Ukraine Facility на 2024–2027 рр. [133] передбачено реалізацію реформ у секторі цифрової трансформації, зокрема: інтеграцію з цифровим ринком ЄС, поширення швидкого та захищеного зв'язку, створення умов для розвитку екосистеми стартапів та «держави в смартфоні» [142]. Серед першочергових заходів щодо реалізації плану Програми визначено: імплементацію оновленого плану розподілу й користування радіочастотним спектром в Україні; впровадження ухваленого законодавства щодо посилення можливостей державних ресурсів інформаційної інфраструктури та кібербезпеки; розширення переліку електронних послуг у додатку «Дія» і підготовку плану забезпечення схем електронної ідентифікації відповідно до Регламенту eIDAS та стандартів ЄС.

План роботи з відкритими даними на найближчі роки, який презентовано на щорічній події Open Data Day в березні 2024 р., містить такі стратегічні напрями, як: реалізація національної політики відкритих даних; робота над безпековими аспектами на час дії воєнного стану; модернізація національного та місцевих порталів; підвищення якості й доступності даних та навичок роботи з ними [5]. Відкриті дані допомагають стежити за процесом відбудови, надаючи громадянам доступ до інформації про фінансування, етапи та управління проєктами відновлення.

В Україні продуктами та сервісами на основі відкритих даних щомісяця користуються понад 7 млн українців. До 2026 р. Міністерство цифрової трансформації України планує додати близько 100 нових обов'язкових до оприлюднення наборів даних на основі відкритих даних. Лише протягом останніх двох років вісім команд, які розробляють open data-продукти, отримали близько 240 тис. дол. США грантової підтримки.

Торговельною угодою нового покоління є підписана в березні п. р. Угода про цифрову торгівлю між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії, яка орієнтована на розвиток цифрової економіки

– від електронної комерції до кібербезпеки [70]. Реалізація Угоди поглибить участь України в глобальних ланцюгах постачань, зменшить перешкоди для участі в глобальній цифровій торгівлі, сприятиме розвитку МСП та участі жінок у цифровій економіці, а також закладе основу реалізації спільних проєктів з відбудови України для економічної і соціальної стабілізації та післявоєнного відновлення. Забезпеченню низки внутрішньодержавних процедур (стосовно: закріплення основних правил для торгівлі цифровими товарами та послугами між державами; використання електронного підпису, електронних контрактів та рахунків для здійснення міжнародної торгівлі; зменшення вартості адміністрування торгівлі шляхом впровадження цифрових рішень і технологій) сприятиме відповідний законопроект щодо ратифікації Угоди, який рекомендовано прийняти за основу та в цілому Комітетом з питань цифрової трансформації Верховної Ради України [88].

У рамках проєкту UK-Ukraine TechBridge у Лондоні відбувся закритий круглий стіл, присвячений українсько-британській співпраці у сфері кібербезпеки. Створення цифрової коаліції дало старт для розвитку та підсилення співпраці у сферах цифровізації, електронного урядування, штучного інтелекту та відкритих даних. Серед актуальних питань круглого столу – роль вітчизняних технологій у глобальному ландшафті кібербезпеки, захист критичної інфраструктури та заходи щодо протидії дезінформації [9].

З 2023 р. в Україні впроваджують нову програму технічного співробітництва mAIDan Ukraine, яка є частиною допомоги уряду Франції і спрямована на підтримку процесу європейської інтеграції. 2024 р. Expertise France реалізуватиме 10 національних проєктів у 6 секторах для підвищення економічної спроможності України через інноваційність та передові технології в межах проєкту EU4Innovation East, який стартує в травні й триватиме до березня 2028 р. Для реалізації регіонального проєкту ЄС виділив у 5 країнах Східного сусідства 20 млн євро.

23 квітня 2024 р. як країна – кандидат в члени ЄС Україна вперше взяла участь у пояснювальній сесії Європейської комісії щодо переговорного

Розділу 10 «Цифрова трансформація та медіа» (надалі – Розділ) як частини процесу перевірки відповідності законодавства країни-кандидата праву ЄС у межах Угоди про асоціацію [120]. На шляху до євроінтеграційних реформ ЄС висловив готовність надалі підтримувати Україну через механізм Ukraine Facility, який є стратегією у впровадженні всеосяжних реформ та інвестицій на наступні чотири роки. Серед ключових тем Розділу, зокрема, визначені: загальна цифрова стратегія ЄС, електронні комунікації, цифрові послуги, обіг даних, довірчі послуги, кібербезпека, медіа, напівпровідники та штучний інтелект.

Міністерство цифрової трансформації та французька федерація InfraNum підписали Меморандум про співпрацю у сфері телекомунікацій [28]. У межах меморандуму для реалізації спільних проєктів федерація InfraNum отримала грантові кошти на суму 756 тис. євро від Французького національного фонду, які спрямовуватимуть на поширення широкопasmового доступу до інтернету на території України. Пріоритетними напрямками роботи InfraNum є розгортання мережі високошвидкісного широкопasmового доступу зв'язку, управління даними для розвитку технологій електронних комунікацій у розумних містах та підвищення рівня попиту на професії, які пов'язані з оптоволоконом. Це дасть змогу вітчизняним операторам напрацювати спільні рішення для відновлення та розвитку електронних комунікацій України, зокрема на прифронтових територіях, які постраждали від російської агресії.

Команда аналітичної платформи Clarity Project за підтримки USAID/UK проєкту TAPAS Project / Прозорість та підзвітність у держуправлінні й послугах і за сприяння Міністерства цифрової трансформації України запустила сервіс Clarity Hromada як систему дашбордів з аналітичними даними, яка допомагає відстежувати такі показники, як бюджетні витрати, економічну активність, відбудову та ін. [34]. Користувачі сервісу можуть фільтрувати дані за певними показниками, а також порівнювати громади між собою.

У межах проєкту EU4DigitalUA у співпраці з ЄС та естонською Академією електронного управління Україна й далі розбудовує інфраструктуру цифрового уряду, електронних державних послуг, кібербезпеки та захисту даних з використанням цифрових інструментів для подолання викликів війни [47]. На початок квітня 2024 р. завершено впровадження трьох компонентів проєкту ЄС із бюджетом 10 млн євро, що стосується розвитку інтероперабельності та інфраструктури цифрового уряду, розробки електронних послуг та підтримки кібербезпеки.

За підтримки EU4DigitalUA за чотири роки масштабовано систему «Трембіта», що дало змогу здійснити 5 млрд безпечних обмінів даними між державними інформаційними системами завдяки модернізації 10 основних державних реєстрів, створено платформу Diia.Engine, впроваджено 59 вебсервісів та 66 вебклієнтів на базі системи. Крім того, проєкт EU4DigitalUA долучився до впровадження 54 електронних послуг, серед яких: «e-Підприємець», «uResidency» та розробка цифрових COVID-сертифікатів, витягів про несудимість, подання заяви про шлюб у «Дії» та ін.

Мережа центрів «Дія.Бізнес» та мережа мультимаркетів «Аврора», за підтримки Міністерства цифрової трансформації України та Міністерства у справах ветеранів України, ініціювали національний проєкт освітньо-грантової програми «Траєкторія» [25]. Проєкт покликаний надати ветеранам, військовослужбовцям та членам їх сімей ресурси й інструменти для започаткування і розвитку власної справи. За результатами навчання та презентації бізнес-проєктів 50 учасників отримають на конкурсній основі по 100 000 грн фінансової підтримки.

Український ветеранський фонд Мінветеранів надав грантів на понад 500 проєктів для розвитку власної справи – від кав'ярні до надання психологічної допомоги.

Україна та Польща підписали меморандум про розширення можливостей польсько-української співпраці у сфері цифрових технологій та інновацій,

розвитку IT-індустрії, штучного інтелекту, електронного урядування, розвитку «Дії», «mObywatel» тощо [123].

Для підтримки українських стартапів Google виділяє Фонду підтримки українських стартапів 10 млн дол. США на відновлення бізнесу, що постраждав через війну [144]. Пріоритет надаватимуть компаніям, які використовують штучний інтелект. Окрім зазначеного фінансування, стартапи можуть отримати додаткові 350 тис. дол. США у вигляді кредитів Google Cloud для доступу до інноваційних рішень та продуктів Google. Фонд уже надав компаніям 5 млн дол. США для підтримки стартапів.

Суму грантів кластеру Brave1 у сфері Defense-tech, який стартував з 10 травня поточного року, збільшено до 500 тис. грн, 1 та 2 млн грн, що дасть змогу виробникам поліпшити результати технологічних рішень та вдосконалити свої продукти для потреб фронту.

Завдяки програмі «Відновлення» понад 57 тис. українців отримали кошти на ремонт житла або купівлю нового замість зруйнованого через бойові дії [6]. Згідно з програмою, грошову допомогу на відновлення житла нині збільшено до 500 тис. грн, або передбачено надання сертифікату на купівлю нового в разі неможливості відбудови зруйнованого.

Під час проведення в травні поточного року Digital Power Summit 2024 презентовано результати пілотного вимірювання цифрової трансформації в межах України на основі Індексу цифрової трансформації територіальних громад України та відзначено громади, які досягли цифрових успіхів за такими напрямками: цифрові інструменти в освітній, медичній, соціальній та фінансовій сферах; цифрова економіка та цифрові послуги; кібербезпека та кіберстійкість; розвиток людського капіталу [107].

Міністерство цифрової трансформації України спільно з «EdCamp Ukraine» підписало меморандум про співпрацю у сфері цифровізації системи освіти щодо розвитку цифрових навичок, цифрових інновацій, розбудови якісного навчального середовища та надолуження освітніх втрат і розривів [129]. З метою поліпшення знання з української та англійської мов,

математики, а також розвитку софт-скіл представлено національну онлайн-платформу ПОВІР для навчання учнів середньої та старшої школи, а також вибрані результати в дослідженні соціально-емоційних навичок для поліпшення якості життя (ДоСЕН-2023) для подальшого масштабування [133].

Завдяки євроінтеграційному проекту «Підтримка цифрової трансформації» щодо сприяння розвитку України за підтримки USAID і UK Dev розпочато реалізацію нових інноваційних рішень Open Data Hackathon на основі відкритих даних з можливістю подальшої участі інноваторів в Open Data Accelerator із загальним грантовим фондом понад 5,8 млн грн [14]. Хакатон «Future Simple Hack» створив унікальну платформу інноваторів для обміну знаннями, пошуку та народження ідей, які трансформують вивчення англійської мови в межах мовної програми «Future Perfect», що слугує фундаментом для цифрової трансформації економіки та створення спільних інноваційних стартапів. Переможцями першого хакатону стали команди, які презентували: ідею платформи, керовану штучним інтелектом (Re:JAM); інтерактивну навчальну платформу для поліпшення рівня володіння англійською мовою («Ed Talk») через спілкування з AI-персонажами, а також кросплатформний продукт з функціоналом («Native Future»). За ініціативою Міністерства цифрової трансформації України в межах мовної програми «Future Perfect» у Європі реалізується серія хакатонів DEV Challenge.

В рамках URC2024 Міжнародна фінансова корпорація (IFC) оголосила низку нових ініціатив для підтримки приватного сектора в Україні щодо [152]:

- підтримки телекомунікаційного проекту вартістю до 435 млн дол. США з метою створення провідного інтегрованого телекомунікаційного оператора країни;
- надання гарантії розміром 367,5 млн євро для розблокування дальшого фінансування приватного сектора;
- укладення додаткових угод, спрямованих на розвиток відновлювальної енергетики, транспорту, торгівлі тощо.

З 2015 р. швейцарсько-українська програма «Електронне урядування задля підзвітності влади та участі громади» (EGAP) за підтримки уряду Швейцарії впроваджує електронні послуги, інструменти електронного урядування та електронної демократії. EGAP фінансує Швейцарія та реалізує Фонд Східної Європи у співпраці з Міністерством цифрової трансформації та Фондом Innovabridge.

За даними дослідження «AI-екосистема України: таланти, компанії, освіта» [6], Україна посідає друге місце за кількістю AI-компаній серед країн Центральної та Східної Європи. Протягом десяти років кількість AI-компаній виросла більше ніж удвічі – з 97 до 243 на кінець 2023 р. Порівняно з іншими європейськими країнами, Україна має вищу концентрацію AI-стартапів у сферах маркетингу, геймінгу та програмного забезпечення для бізнесу. Найбільшими центрами розвитку сфери AI в Україні є Київ – 177 офісів компаній, та Львів – 43 офіси. Також серед усіх міст виділяються Харків, Одеса, Дніпро з середнім показником у 21 компанію.

Укладення Меморандуму про співробітництво в рамках програми «Електронне урядування задля підзвітності влади та участі громади (EGAP)» консолідує зусилля щодо визначення спільної візії вдосконалення цифрових рішень у подоланні дисфункцій і підвищенні ефективності державного управління, що передбачає розширення програми електронного урядування для всіх областей України [4]. Розширена співпраця сприятиме цифровізації регіонального управління, прозорості дій органів влади та поліпшенню якості надання послуг для громадян. Утім, інтенсивне впровадження нових електронних послуг потребуватиме підвищення рівня цифрової грамотності серед користувачів систем управління.

Національний відбір до мережі Європейських цифрових інноваційних хабів в Україні в межах програми ЄС «Цифрова Європа» визначив шість переможців для отримання фінансових ресурсів у сумі 4,5 млн євро на впровадження інновацій та цифрових перетворень на підприємствах і в державних установах [5]. Серед переможців – Інститут фізики НАН України,

громадська спілка «Харківський кластер інформаційних технологій», Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, асоціація «Львівський кластер інформаційних технологій та бізнес-послуг», Поліський та Хмельницький національні університети.

Україна долучилася до глобальної угоди про співпрацю для безпечного розвитку штучного інтелекту (ШІ) і стала однією з 29 країн – дебютанток Декларації Блетчлі, присвяченої безпеці використання ШІ. Передбачається значний вплив потенціалу ШІ на економічне зростання завдяки поєднанню технологічних досягнень, доступу до величезних обсягів даних, хмарних обчислень, що формує екосистему зростаючої капіталізації соціально-економічного розвитку. Водночас розвивається галузь генеративного ШІ, яка дозволяє створювати нові продукти, послуги і навіть цілісні бізнес-моделі на основі даних. Використання гібридних робочих моделей поєднання дистанційної і безпосередньої роботи в офісі сприяло гнучкості ресурсів, активному інтегруванню ШІ у виробничі процеси, підвищенню ефективності й зниженню витрат [147].

Започаткована Міністерством цифрової трансформації України ініціатива комунікаційної платформи сфери відкритих даних «Data+» у межах проєкту «Підтримка цифрової трансформації» розширює можливості залучення представників органів державного управління, міжнародних партнерів, експертів та користувачів відкритих даних для вирішенні важливих для суспільства проблем у спосіб кооперації та вдосконалення державної політики в цій галузі.

У державному бюджеті на 2024 р. на Національну програму інформатизації розподілено 128 млн грн, з них на: упровадження інструментів для ефективного розподілу паливно-мастильних матеріалів від німецького розробника SAP (43,1 млн грн Міноборони); модернізацію ліцензійного й транспортного реєстру, а також на створення аналітичної підсистеми МВС (43,2 млн грн); створення Єдиного реєстру об'єктів державної власності та онлайн-платформи управління орендою державного майна Фонду державного

майна (25,8 млн грн); розроблення програмного забезпечення й захищеної електронної інформаційної взаємодії між АРМА, органами прокуратури та органами досудового розслідування (8,1 млн грн); модернізацію Єдиної державної електронної бази з питань освіти, ПАК «Автоматизований інформаційний комплекс освітнього менеджменту», системи автоматизації роботи інклюзивно-ресурсних центрів МОН (8,5 млн грн) [81].

Важливою подією у вересні п. р. стало підписання меморандуму про співпрацю у сфері системної цифрової трансформації між Міністерством цифрової трансформації України та урядом Швейцарії. Меморандум консолідує зусилля щодо визначення спільної візії вдосконалення цифрових рішень у реалізації реформ у сфері охорони здоров'я, соціальної політиці, освіти, гуманітарному розмінуванні, житлово-комунальних послугах, державній статистиці та реформі державного управління, що передбачає можливість упровадити важливі зміни в державі на регіональному та територіальному рівнях [139]. Впродовж 2024–2028 рр. на цифрову трансформацію соціально важливих сфер державної політики й цифровий розвиток громад Швейцарія виділяє 58,7 млн швейцарських франків у межах програми «Електронне урядування задля підзвітності влади та участі громади» (EGAP), що його виконує Фонд «Східна Європа». Розширена співпраця сприятиме цифровізації регіонального управління, що дасть змогу регіонам отримати цифрові інструменти та знання, потрібні для поліпшення надання послуг, і запустити ще більше нових сервісів та впровадити зміни, які стають важливим каталізатором реформ, необхідних для відновлення, відбудови та сталого розвитку України. Утім, такий комплексний підхід є важливим для відновлення і розвитку громад, а також забезпечення інклюзивного цифрового доступу та підвищення стійкості громад.

09 жовтня 2024 р. в Брюсселі відбулась двостороння зустріч України та Європейської комісії з питань державного управління. Серед досягнень – забезпечення відповідності національних реформ європейським стандартам та повної інтеграції України до цифрового простору ЄС [51].

Досягнуто значного прогресу в упровадженні е-довірчого списку послуг між Україною та ЄС [59]. Ці послуги спрощують створення, перевірку й валідацію електронних підписів і цифрових сертифікатів з країн Європейського Союзу та додають іноземних провайдерів до списку довірених осіб Центрального засвідчувального органу України. Проте визнання іноземних сертифікатів відкритих ключів, електронних підписів, а також їх використання під час взаємодії між суб'єктами різних держав потребує нових інноваційних рішень щодо інтеграції України у світовий цифровий інформаційний простір.

Україна активно рухається у напрямі повної цифровізації державних послуг, що сприяє інтеграції до цифрового простору ЄС, зміцнює економічний потенціал через взаємне визнання електронних довірчих послуг між Україною та ЄС. Наша держава приєдналася до консорціуму Potential, який працює над розробкою європейського гаманця цифрової ідентичності (European Digital Identity Wallet, EUDI).

Активізувалися зусилля експертів щодо популяризації відкритих даних у бізнесі, науці, громадській діяльності в межах програми Open Data Ambassadors. Статус амбасадорів та гранти на розвиток власних рішень за популяризацію відкритих даних у сумі 400 тис. грн отримали четверо експертів. Серед переможців – А. Химчук, керівник проєктів у сфері протидії корупції; В. Задворний, виконавчий директор ГО «Технології прогресу»; Є. Глізер – курс з відкритих даних для бізнес-спільноти; П. Ткаченко – система моніторингу та аналізу радіаційних даних, спрямована на створення даних в екологічній сфері. З'являються нові освітні програми, що дозволяють користувачам розвивати навички комунікацій, лідерства і застосовувати нові можливості для бізнесу на основі відкритих даних. Вузким місцем у цьому аспекті є відсутність стандартів та невизначеність майбутнього розвитку інноваційних технологій в умовах війни.

Висновки до розділу 2.

Нормативно-правові акти, що регулюють цифровий розвиток, на законодавчому рівні мають значну розгалуженість та іноді приймаються без належного доопрацювання та міжсекторального узгодження. Це, у свою чергу, замість спрощення державно-управлінської діяльності ускладнюють її, створюючи розбіжності у взаємодії ОДВВ і ОМС різних рівнів та галузей. Відтак, на сьогодні вони вимагають більш детального аналізу з боку фахівців для ефективного управління рішеннями в цій сфері, а особливо в частині гармонізації відповідного національного законодавства із міжнародними нормами в контексті підготовки до вступу до Європейського Союзу. Завершальним етапом зміни систем документообігу та діловодства в умовах цифрової трансформації є передача різної документації, що пройшла експертизу на важливість, до архіву для подальшого зберігання. Передача електронних справ до централізованого архіву або архіву відповідної установи здійснюється за допомогою інформаційно-автоматизованої системи, яка забезпечує доступ до електронних документів та їх облікової інформації.

Наведені вище проблеми вказують на необхідність перегляду і оновлення теоретичних засад і сучасного законодавства, пов'язаного з регулюванням цифрового простору. Законодавцям зараз важливо визначити нову мету – створення законодавчого регулювання для всіх аспектів суспільно-політичних, економічних та соціальних процесів, пов'язаних із цифровими технологіями.

Безумовно, в Україні ще потрібно вдосконалювати використання елементів цифрової ідентифікації громадян та прискорити процеси цифрової трансформації в різних сферах. Зокрема, реформи, пов'язані зі створенням системи електронного нотаріату та покращенням роботи електронного суду, відіграють ключову роль у модернізації державно-управлінських взаємовідносин та взаємодії між владою та суспільством. Розвиток кібербезпеки є важливим елементом цифрової трансформації, особливо у період війни та після неї. Забезпечення безпеки інформаційних систем та даних громадян є критичним завданням у цифровому середовищі, оскільки має пряму вплив на довіру громадян до електронних сервісів. Також вагомим

є забезпечення відповідності ІКТ-інфраструктури міжнародним стандартам, розробка цілісної ІКТ-архітектури та удосконалення систем безпеки. Такі заходи сприятимуть покращенню ефективності та надійності державних інформаційних систем. Важливою є також співпраця з великими компаніями щодо розробки та впровадження сучасних технологій.

Вирішення цих проблем вимагатиме спільних зусиль ОДВВ і ОМС, приватного сектору та міжнародних партнерів. Це також може потребувати розробки нових стратегій та політик для підтримки цифрової трансформації, залучення та підготовки кваліфікованих кадрів, а також створення привабливого середовища для інвестицій. Не менш важливим залишатиметься питання фінансування відповідних проєктів, як під час війни, так і в повоєнний період відновлення. Однак, позитивним аспектом можемо відзначити, що впровадження інноваційних технологій, як от базовані на сучасних інформаційно-комунікаційних інструментах, є пріоритетними векторами, на підтримку яких спрямовують кошти міжнародні донорські організації. Тому важливо максимально скористатися всіма наявними можливостями, допоки є очевидна підтримка України від іноземних партнерів.

Попри величезні виклики повномасштабної війни, Україна досягла значних результатів на шляху цифрової трансформації економіки, зокрема у виконанні кроків, що їх визначила Європейська Комісія щодо переговорної рамки та процесу вступу України до ЄС. Це відкриває значні перспективи для стійкості вітчизняної економіки та відновлення України.

РОЗДІЛ III.

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЦИФРОВИМ РОЗВИТКОМ УКРАЇНИ

3.1. Цифровізація та цифрова безпека в умовах режиму воєнного стану

В умовах війни Україні необхідно зосередитися на нових напрямках цифрової трансформації державного сектору, що вимагає формування нових концептуальних рамок, які, на нашу думку, доцільно розробити за трьома рівнями реалізації державної політики цифровізації:

- теоретичний;
- нормативно-правовий;
- практичний.

Змістове наповнення визначених рівнів виходить із проблем (прогалин, порожніх ніш), виявлених нами на попередніх етапах дослідження, зокрема в розділах 1 та 2. Адже обґрунтовано, що досі наявні потреби в поглибленні та розширенні теоретичних напрацювань, особливо в галузі науки «Публічне управління та адміністрування», безумовно із урахуванням наслідків війни з РФ та з перспективою на повоєнне відновлення країни. Також виявлені законодавчі прогалини щодо упорядкування певної взаємодії цифрового та фізичного просторів в державно управлінській діяльності, де зокрема на передній план виходять питання безпеки масивів даних.

Отже, проведені у попередніх підрозділах роботи дослідження дозволили нам сформулювати концептуальні рамки подальшого розвитку державного управління в Україні в умовах цифрової трансформації із урахуванням наслідків кризи, пов'язаних із війною з РФ, що узагальнено на рис. 3.1.

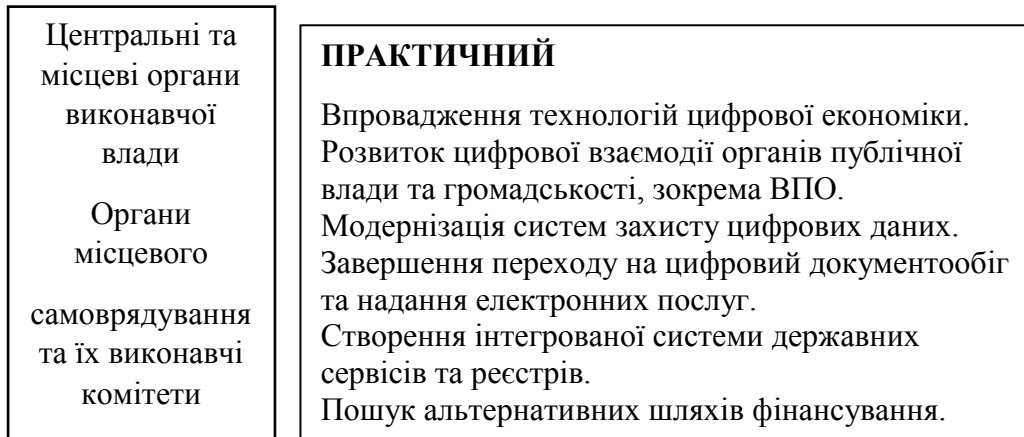

Рис. 3.1.1 Концептуальні рамки розвитку цифровізації державно-управлінської діяльності.

У цьому контексті визначимо як один із шляхів удосконалення механізмів цифровізації державно-управлінської діяльності, зокрема на нормативно-правовому та практичному рівнях – стратегія цифровізації державно-управлінської діяльності в умовах воєнного стану.

Виокремимо ключові переваги розробки та впровадження такої єдиної стратегії:

- формування комплексного бачення процесу розвитку цифровізації усіх сфер та галузей державного управління шляхом виділення чітких стратегічних пріоритетів, які базуються на новітніх здобутках науково-технічного прогресу та актуального поточного становища держави;

- забезпечення стабільного та гарантованого фінансового забезпечення реалізації проєктів цифрового розвитку у рамках визначеного законом про Державний бюджет України на відповідний рік обсягу коштів на такі напрями;

- безпосередній вплив ОДВВ на процеси цифровізації як головних коштів на реалізацію програм цифровізації залежно від галузевого спрямування.

Стратегічна мета та цілі (середньо- та короткострокові) цифровізації визначаються насамперед стратегіями розвитку галузей, сфер, а також регіонів та базуються на положеннях сучасних теорій та концепцій цифрової трансформації.

Стратегічною метою визначаємо підтримку та стимулювання сталого розвитку держави на основі ефективного використання інструментів цифровізації управління.

До цілей середньострокового характеру відносимо такі:

- ефективне управління у сфері розвитку цифрових технологій в державному секторі;
- інституціональна, галузева і територіальна соціально-економічна інтеграція і цифровий розвиток;
- підвищення рівня конкурентоспроможності держави за глобальними індексами, які враховують стан цифровізації державно-управлінської діяльності;
- додержання гарантованих державою стандартів надання публічних послуг та підвищення рівня життя населення;
- розвиток партнерських відносин ОДВВ, ОМС, населення, суб'єктів господарювання публічного та приватного секторів, інвесторів та кредиторів;
- підтримка стійких інвестицій в цифрову трансформацію державного управління;
- стимулювання та підтримка ініціатив щодо впровадження проєктів розвитку територій на основі сучасних цифрових технологій та великих даних;
- ефективний розподіл та використання фінансових ресурсів;
- постійного забезпечення розвитку цифрової інфраструктури держави з метою сталого розвитку.

Зміст стратегії може містити окремі розділи за цільовими напрямками, серед яких ми пропонуємо такі основні.

1. Розширення досліджень, технологічний розвиток та інновації.
2. Розширення доступу до використання та функціональних можливостей інформаційних та комунікаційних технологій є спрямованим на підтримку публічних послуг, спрямованих на поліпшення доступу громадян до ІКТ. Це охоплює соціально вразливі групи населення, комунальні підприємства та установи, що функціонують за рахунок бюджету. Метою є розвиток нового

покоління цифрових мереж для забезпечення швидкого доступу до Інтернету, зосередження уваги на областях, де інфраструктура ще не забезпечена за доступною ціною та високою якістю, а також надання доступних послуг соціально-вразливим верствам населення.

3. Підтримка заходів з ефективності цифровізованого простору в державному секторі, що передбачає сприяння підвищенню рентабельності використання новітніх технологій та рентабельності інвестицій в цифровізацію діяльності ОДВВ та ОМС; розвиток високоефективної системи надання адміністративних послуг населенню.

4. Розвиток інформаційно-комунікаційної інфраструктури, включаючи розширення доступу до мережі Інтернет, який підтримує розвиток такої інфраструктури у віддалених населених пунктах і покращує доступ населення до переваг цифрових сервісів надання послуг.

5. Цифровізація освіти, підготовки кадрів і професійного навчання, передбачає підвищення якості та ефективності освіти в умовах воєнного стану за напрямками: дошкільна та шкільна освіта; професійне навчання, у тому числі навчання протягом життя; забезпечувати доказову базу для розробки цільового плану дій та простеження розвитку подій.

6. Цифровізація системи надання адміністративних послуг.

7. Сприяння державно-приватному партнерству, що передбачає формування системи управління активами з боку ОДВВ та ОМС, у тому числі шляхом задіяння механізмів державно-приватного партнерства.

8. Посилення безпеки населення країни в умовах воєнного стану та кібербезпека.

Очікувані результати реалізації пропонованої стратегії доцільно оцінювати за кількісно-показниковим блоками:

– дослідження та інновації: кількість підтримуваних дослідників; кількість підприємств, які ведуть дослідження або співпрацюють з науково-дослідними інститутами у напрямі цифровізації; інвестиції у сфері інновацій та проєктів НДР; кількість структур, які впроваджують нові цифрові продукти

в державному секторі;

– інформаційно-комунікативні технології: додаткові господарства, які отримали доступ до мережі інтернет; ОДВВ та ОМС, які впровадили цифрові сервіси прийняття рішень та надання публічних послуг;

– соціальний ефект: населення, що отримує вигоду від впроваджених заходів цифровізації; населення, охоплене поліпшеними за рахунок новітніх цифрових технологій освітніми, медичними та іншими послугами.

– державно-управлінський ефект: число учасників ініціативи цифровізації державно-управлінської діяльності; приріст, оновлення цифрових технологій в державному секторі; кількість ОДВВ, ОМС, підприємств державної та комунальної власності, установ, організацій, які збільшили свою результативність за рахунок реалізації проєктів цифрового розвитку; розвиток державно-приватного партнерства [97].

Необхідність постійного розвитку цифрової економіки України ставить у центр уваги створення та застосування передових засобів комунікації взаємодії між урядом та громадськістю. Зараз, коли суспільство стикається з низкою сучасних викликів, включаючи війну, воно активно вимагає розробки нової моделі спілкування, відкритості влади щодо інформації та прозорості у функціонуванні систем державного управління. Тому важливо спрямувати зусилля на створення сприятливого середовища для розвитку інноваційних стартапів, підтримки малого та середнього бізнесу, розвитку ІТ-сфери та електронних засобів взаємодії між владою та громадськістю.

Основними формами залучення громадськості до процесу прийняття державних рішень, що широко використовуються сьогодні, є такі:

«громадські слухання; відкриті бюджетні слухання як їх складова; так звана «гаряча телефонна лінія» – відповіді посадовців на запитання громадян по телефону тощо. Але цього вкрай недостатньо [14, с. 120]», тому доцільним буде охарактеризувати інші форми залучення громадян до управління державою.

Втрата державою свого монопольно-функціонального становища

поступово веде до «впровадження системи «сервісної держави», що в свою чергу призводить до збільшення можливостей у громадян здійснювати вплив на державно-управлінську систему, використовуючи при цьому демократичні засади взаємодії» [126, с. 49].

Також важливо відзначити інноваційні підходи до організації ефективної роботи ОДВВ і ОМС:

- «цифрове робоче місце» – це віртуальне оточення, що замінює фізичне робоче місце і дозволяє виконувати посадові обов’язки

- у дистанційному форматі, що дає можливість застосовувати гнучкі методи роботи, зменшувати витрати на утримання фізичних приміщень і створювати більш ефективні методи спілкування між працівниками;

- «розумна аналітика» – це процес збирання та аналізу інформації для отримання структурованих результатів щодо діяльності органів державної влади або їхніх посадових осіб, що дозволяє розробляти стратегічні проекти, плани та програми розвитку, використовуючи актуальні дані;

- багатоканальні опитування – це метод управління, який дозволяє приймати ефективні управлінські рішення, опираючись на результати громадських опитувань та спостережень, щоб враховувати неформальні погляди громадян;

- використання «відкритих» даних – це один з принципів належного управління, що сприяє збільшенню прозорості діяльності ОДВВ та ОМС шляхом інформування громадян про їхню діяльність.

Отже, зазначені способи організації роботи органів державної влади покликані збільшити їх інституційну спроможність у прийнятті ефективних управлінських рішень, а також збільшити довіру громадян до їх діяльності.

Очікуваними результатами реалізації стратегії цифровізації державно-управлінської діяльності за рівнями, представленими нами у концептуальних рамках, на нашу думку, будуть такі основні:

- підвищення рівня використання ресурсного потенціалу розвитку держави та територій за рахунок появи широких можливостей щодо реалізації

інноваційних і прибуткових проєктів розвитку;

- створення системи цифрового управління розвитком держави та територій, зміцнення зв'язку між суб'єктами управління (ОДВВ, ОМС та ін.) та всіма зацікавленими сторонами;

- зростання рівня уніфікації та стандартизації процесів цифровізації державно-управлінської діяльності;

- поява широких можливостей цифрових можливостей для удосконалення інструментів державного управління та підвищення якості надання публічних послуг населенню, зокрема в умовах війни;

- підвищення дієвості системи контролю за реалізацією проєктів розвитку, які базуються сучасних ІКТ, управління великими даними;

- підвищення рівня безпеки для населення України в умовах війни;

- забезпечення сталого, інноваційно спрямованого розвитку держави у всіх сферах життєдіяльності.

Глобалізація суспільних відносин та стрімкий технічний прогрес відображають необхідність у розумінні того, що сучасне інформаційне суспільство охоплює всі сфери життя людини та держави, а кіберпростір став вагомим економічним, політичним та соціальним ресурсом. Технологічний прогрес у сфері інформаційних відносин створив нові можливості для соціального прогресу, однак, разом із цим, він спричинив появу нових загроз, а розвиток Інтернет-технологій породив унікальні виклики для системи національної безпеки.

Сьогодні у суспільстві питання кібербезпеки привертає все більше уваги. Актуальність адміністративно-правового забезпечення кібербезпеки обумовлена сучасним розвитком інформаційного суспільства, яке поступово переходить від традиційного державного управління до електронних форм управління та формування нових способів інформаційної діяльності. Це призводить до значного збільшення обсягу інформації та проникнення її складових у різні сфери суспільної діяльності. Одночасно розвиток інформаційного суспільства та існуючі правові механізми реалізації

інформаційних прав і обов'язків громадян визначають рівень розвитку інформаційної сфери, стан інформаційного правопорядку, а також рівень правового захисту і захисту соціальних цінностей.

Протягом останніх десятиліть розвиток ІКТ, кібернетики та Інтернету вніс значні зміни у суспільство. Інтернет приносить значні соціальні вигоди для багатьох сфер діяльності. Ці можливості стали важливими для людей, бізнесу, держави та суспільства в цілому. Сьогодні системи ІКТ інтегровані в усі аспекти суспільства і мають вирішальне значення для його функціонування. Кіберпростір та технології стали основою для взаємодії різних секторів, включаючи як державні, так і приватні, і можуть вважатися фундаментальною соціальною інфраструктурою.

З розвитком технологій прийшло багато загроз, які впливають на суспільство як на національному, так і на міжнародному рівнях. Російська агресія в Україні ще більше підкреслила необхідність розвитку сфери кібербезпеки, особливо в контексті цифровізації державно-управлінської діяльності, які на сьогодні базуються на використанні інформаційних технологій. Тому потрібні механізми захисту кіберпростору, які повинні враховувати ОДВВ і ОМС під час впровадження проєктів цифрового розвитку.

Запровадження цифрових технологій у державному управлінні є відображенням загальних тенденцій інформаційної революції від кінця ХХ до початку ХХІ століття. Ці технології інтегрують не лише комунікаційні та технологічні ресурси, а й інші матеріальні, фінансові, інтелектуальні, гуманітарні, політичні, формують та розширюють процеси прийняття державно-управлінських рішень.

Регулювання цифровізації управлінських процесів у сфері державного управління та відносин, пов'язаних з використанням цифрових технологій, відбувається в площині як національного, так і міжнародного права. Інтернет мережа стала не тільки головним інструментом доступу до різноманітної інформації, а й зручним засобом управління з боку органів влади. З іншого

боку, населення тепер має можливість стежити за діяльністю влади через онлайн-звіти.

Але це все супроводжується зростаючими загрозами для інформаційної безпеки. Сучасний світ стає все більше залежним від стабільності функціонування мереж та інформаційних систем. Це вимагає відновлення можливостей цих систем та системних заходів для підвищення мережевої та інформаційної безпеки в цілому.

Вирішення цих проблем потребує впровадження ефективної, надійної та продуктивної системи кібербезпеки та кіберзахисту як на національному, так і на місцевому рівнях.

Глобальна інформатизація в сучасному світі активно впливає на всі сфери суспільної діяльності. «Інформаційні технології використовуються при вирішенні завдань забезпечення національної, військової, економічної безпеки тощо. Водночас одним із фундаментальних наслідків інформатизації стала поява принципово нового середовища для протиборства конкуруючих держав – кіберпростору. Під цим поняттям розуміють сукупність взаємопов'язаних інформаційних ресурсів, програмного забезпечення, баз даних і банків даних, що обробляються в комп'ютерних мережах і відповідній інфраструктурі, разом з об'єктами, які підпадають під їх контроль і управління. У процесі становлення глобального кіберпростору відбувається конвергенція військових і цивільних комп'ютерних технологій, інтенсивно розвиваються нові засоби і методи активного впливу на інформаційну інфраструктуру потенційних супротивників у провідних зарубіжних країнах, створюються різноманітні спеціалізовані кібернетичні центри та командні підрозділи, основне завдання яких є захист державних інформаційних інфраструктур. Сьогодні проблема захисту інформації, що обробляється в інформаційно-телекомунікаційних системах, від викликів і загроз у кіберпросторі є однією з найважливіших для будь-якої держави, а забезпечення належного рівня кібербезпеки держави є необхідною умовою забезпечення національної безпеки країни. держави, розвитку інформаційного суспільства. В умовах глобалізації інформаційних

процесів, їх інтеграції в різні сфери суспільного життя керівництво провідних держав світу приділяє особливу увагу створенню та вдосконаленню ефективних систем державного управління та захисту критичної інфраструктури від зовнішнього та внутрішнього впливу. загрози кібернетичного характеру. У багатьох провідних країнах світу вже сформовано національні системи державного управління кібербезпекою як найбільш оптимальні організаційні структури, здатні в короткі терміни акумулювати сили та засоби різних державних структур і приватного сектору для протидії кіберзагрозам» [69; 71; 73; 74; 88].

До ключових етапів забезпечення ефективності системи управління розвитком кібербезпеки відносимо:

- контроль та регулювання протидії кіберзлочинності;
- залучення міжнародної допомоги для забезпечення кібербезпеки публічного простору;
- формування регуляторного апарату кіберполітики в ОДВВ і ОМС;
- виділення додаткового фінансування на розвиток кіберпростору в структурі проєктів розвитку.

На сучасному етапі розвитку новітніх ІКТ кібербезпека, яка в глобалізованому світі має міжвідомчий характер, набуває актуальності. Адже кібербезпека – «це правозахисний прояв сучасного віртуального світу на тлі інноваційного розвитку інформаційних технологій у системі правового капіталу. В сучасних умовах інформаційного світу особливе місце в наукових дослідженнях, які щороку активізуються, займає кібербезпека. Останнім часом кібербезпека та її окремі аспекти стали предметом численних досліджень. Проте залишається відкритою проблема розуміння цього феномену, що є логічним і необхідним, враховуючи надвисокі темпи розвитку суспільних відносин в електронній сфері. Це зумовлено, насамперед, розширенням можливостей інформаційного впливу на суспільні відносини, що призводить до появи нових загроз суспільній безпеці та зумовлює необхідність оновлення та вдосконалення системи її забезпечення. Крім того, саме поняття

кібербезпеки потребує якісного переосмислення, зумовленого стрімкими суттєвими змінами у феномені інформації та домінуючими тенденціями розвитку світової спільноти, яка значною мірою отримує «інформаційний» вимір» [75; 77; 82].

У сучасному розвитку кіберкапіталу, який охоплює системний контроль, моніторинг та відображення діяльності у всіх сферах суспільного життя, важливе значення має питання правової логіки державного управління. Значна частина населення сьогодні переживає соціально- економічну кризу, яка посилюється військовими конфліктами. Корупція, набуваючи системного характеру, стала одним з чинників цих негативних явищ. Такий вид корупції є реальною загрозою для національної та глобальної безпеки, заважаючи проведенню ефективних дій у військово- політичних та правоохоронних структурах на внутрішньому та міжнародному рівнях.

У контексті поширення глобального інформаційного суспільства та широкого використання ІКТ у всіх сферах життя, проблема кібербезпеки стає особливо актуальною. Однак безпеку в цій сфері неможливо забезпечити без тісної співпраці з впливовими структурами безпеки на різних рівнях – регіональному, міжрегіональному та глобальному.

Для забезпечення кібербезпеки кожна держава чи група держав має сприяти розвитку ефективних механізмів стабільності, оскільки це є важливою складовою національної безпеки. Ключовим фактором досягнення кібербезпеки є збалансований підхід між правами і свободами осіб та захистом національного інформаційного суверенітету. Питання кібербезпеки та загальної національної безпеки залежать від балансу між правами та інтересами особи та компетенцією та інтересами держави, який можна забезпечити лише за допомогою правових норм.

Важливим аспектом у визначенні принципів формування та функціонування системи кібербезпеки є урахування міжнародно-правових норм.

Формування як важливої складової національної безпеки та

системоутворюючого чинника в усіх сферах життєдіяльності людини, суспільства, держави, економічної, політичної, соціокультурної, науково-технічної, екологічної, оборонної, інформаційної складової національної безпеки. «На сьогодні залишається недостатньо розкритим питання реалізації державного стратегічного планування у сфері забезпечення кібербезпеки, що передусім передбачає розробку річних планів реалізації положень Стратегії кібербезпеки, їх реалізацію на практиці, визначення пріоритетних заходів, вжиття яких гарантуватиме кіберзахист державних інформаційних ресурсів, критична інформаційна інфраструктура» [77; 93].

Відповідно, пропонуємо напрям кібербезпеки включати як один із підрозділів єдиної стратегії цифровізації державно-управлінської діяльності із розробкою цілей та заходів щодо її забезпечення. Саме цей розділ стратегії має бути одним із найбільш чутливих до викликів, які постають а умовах агресивного зовнішнього середовища. Для України – це, безумовно, повномасштабна війна з РФ. З одного боку посилення заходів щодо кібербезпеки є виключною необхідністю сьогодні для нашої країни, з іншого

– потрібно виважено підходити до цього питання, щоб надмірними обмеженнями не загальмувати процес цифровізації, яка дозволить суттєво налагодити процеси прийняття важливих рішень та надання публічних послуг населенню.

Державне управління у сфері кібербезпеки здійснюється за допомогою різних органів та структур, які мають свою компетенцію. Серед них – міністерства та центральні органи влади, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування, правоохоронні, розвідувальні та контррозвідувальні органи, суб'єкти оперативно-розшукової діяльності, Збройні Сили та інші військові утворення, Національний банк, підприємства, установи та організації, які відносяться до критичної інфраструктури, а також суб'єкти господарювання, громадяни та інші особи, що займаються діяльністю або надають послуги в сферах, пов'язаних з інформаційними ресурсами, електронними транзакціями, комунікаціями та кіберзахистом.

Важливо відзначити, що нормативно-правова база, що регулює розвиток інформаційного суспільства та формування державної інформаційної політики, має відповідати завданням у сфері інформаційної безпеки. Це означає узгодження законодавчих та нормативних актів із практикою забезпечення збереження державної таємниці, захистом інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури та інформаційних ресурсів від кібератак та інших загроз в інформаційному просторі.

До ключових заходів протидії кіберзагрозам у контексті забезпечення кібербезпеки державно-управлінської діяльності відносимо такі:

- формування та ефективна реалізація політики кібербезпеки як на різних рівнях державного управління та місцевого самоврядування;
- розвиток нових напрямів захисту, однією з яких має стати міжнародна співпраця між усіма зацікавленими сторонами, щоб у разі кібератаки компетентні органи сторони, яка атакується, і з території якої відбувається кібератака використовували механізми оперативного сповіщення такого інциденту, а також спільної боротьби з ним;
- формування єдиної стратегії захисту кіберпростору;
- отримання передового досвіду реагування на кіберзагрози.

Важливо відзначити, що кіберпростір сприяє соціально-економічному розвитку країни та цифровізації державного управління завдяки своїй відкритості та доступності. Отже, підтримка відкритості та сприяння взаємодії в інформаційному кіберпросторі є ключовими. Безпечний та надійний кіберпростір забезпечить вільний потік інформації, що сприятиме активній економічній діяльності, інноваціям, економічному зростанню, а також розв'язанню соціальних проблем. Це також створить переваги для нашої держави на світовій арені.

Кіберзагрози мають транснаціональний характер, а їх втручання в критичні інфраструктури стає все серйознішим. Сфера кібербезпеки розширюється на всі інформаційні технології, що підключені до мереж, програми, процеси та оброблену інформацію, включаючи не лише класичну

ІТ-безпеку, але й багато інших аспектів.

Створення безпечного середовища для населення, використання онлайн-послуг та підприємництва в онлайн-форматі передбачає запобігання кібератакам, уникнення злочинності, пов'язаної з кіберпростором, та захист критичної міської інфраструктури. Крім того, воно сприяє створенню середовища, що сприяє технологічному прогресу. Ця сфера безпеки є невід'ємною складовою загальної системи оборони держави та її територій в умовах повсюдної цифрової трансформації.

3.3. Перспективи впровадження міжнародного досвіду цифровізації державно-управлінської діяльності

Державне управління – «основоположна функція та діяльність держави, спрямована на забезпечення і здійснення організаційного та контрольно-ревізійного впливу шляхом використання відповідних владних повноважень через демократичні інструменти суспільно-державної ініціативи. Розвиток сучасної держави та побудова ефективної структури державного управління корелюється з функціями держави та засобами їх здійснення [23, с. 66]».

Одним із засобів розвитку «здійснення державного управління як основоположної функції та діяльності держави [45, с. 66]» може виступати цифровізація державно-управлінської діяльності та надання адміністративних послуг із застосуванням новітніх ІКТ, спираючись на найкращий досвід розвинених країн світу та таких, що розвиваються.

Звернемось до результатів глобального рейтингування за E-Government Development Index, що включає в себе такі ключові складники, як: «надання публічних онлайн послуг, людський потенціал та телекомунікаційний компонент. Так, за даними United Nation E-Government Survey 2022 до ТОП-10 ввійшли такі країни: Данія, Фінляндія, Республіка Корея, Нова Зеландія, Ісландія, Швеція, Австралія, Естонія, Нідерланди та США [91]». Вважаємо за

доцільне, звернути увагу на активні зміни в позиціях країн в цьому рейтингу, що, на нашу думку, свідчить про швидкий розвиток цифрового урядування та посилення міжнародної конкуренції у цьому напрямі. Україна проти 2020 р. піднялася на 23 позиції, а за останні п'ять років – на 36 позицій. Однак, наша держава посідає 46 місце із 193 у загальному рейтингу, що відповідно вимагає дослідження зарубіжного досвіду та адаптацію найкращих його прикладів у вітчизняну практику.

Ми представили у таблиці 2.1 узагальнені результати дослідження зарубіжного досвіду щодо впровадження цифрових технологій у державному управлінні країн світу за основними напрямками цифровізації, які ми вважаємо ключовими. Ми ретельно проаналізували досвід країн, таких як Естонія, Ізраїль, Туреччина, Польща, Казахстан, Румунія та Португалія. Ми обрали ці країни через певні спільні риси з Україною, такі як минуле у складі СРСР, постійний стан конфлікту, а також рівень, який вказує на поступовий розвиток.

Таблиця 3.2.1. Стан цифровізації сфер державно-управлінської діяльності в зарубіжних країнах

	Естонія	Ізраїль	Туреччина	Польща	Казахстан	Румунія	Португалія
Необмежений доступ до Інтернету	+	+	-	+	+	+	+
Система розумної інфраструктур	+	+	Частково	+	-	-	+
Перевага безготівкових розрахунків	+	+	-	+	-	-	+
Цифрова ідентифікація громадян	+	+	Частково	+	+	+	+

Базові цифрові навички	+	+	Частково	+	+	+	+
Електронна система документообігу	+	+	Частково	-	-	+	+
Інтелектуальні системи паркування	+	+	-	+	+	+	+

Данія впровадила систему, де громадяни мають можливість зареєструватися на спеціальному державному електронному поштовому сервісі. Цей сервіс надає доступ до отримання офіційної інформації та повідомлень від органів державної та місцевої влади. Крім цього, його можна використовувати для офіційного спілкування з державою, подачі електронних документів, створення онлайн петицій, реєстрації бізнесу та некомерційних громадських установ і багато іншого.

Ще одним прикладом успішної цифровізації державного управління є Єдиний Портал Державних Послуг у Великобританії, який об'єднує різні органи державної влади. Фактично, громадяни можуть отримати доступ до більшості послуг онлайн, використовуючи цей портал.

«Естонія як країна з одним із найвищих значень індексу розвитку електронного урядування є чи не найкращим, на нашу думку, прикладом для наслідування, адже державні портали та сервіси в цій країні дозволяють отримувати майже весь спектр публічно-правових послуг, використовуючи при цьому захищену систему передачі інформації, що унеможливорює несанкціонований доступ до неї. Як результат, 99% державних послуг доступні в режимі онлайн 24/7, 30% естонців користуються системою i-Voting (інтернет-опитування), і, за оцінками країни, зменшення бюрократії заощадило 800 років робочого часу [70]».

Протягом багатьох років Китай продемонстрував стратегічну стабільність у розвитку, впровадивши ефективні механізми цифровізації та досягнень у галузі науки й техніки. Китай створив паралельну цифрову екосистему «WeChat», яка повністю замінює міжнародних гігантів Інтернету, таких як Google, Facebook, YouTube та Twitter. Це унікальна платформа для соціальних

медіа, оплати товарів, послуг та спілкування, яка дозволяє проводити майже будь-які дії в цифровому просторі Китаю. Однак варто зауважити про обережність у використанні досвіду Китаю, оскільки, незважаючи на його технологічну унікальність, цей досвід ймовірно не може бути повністю адаптований до демократичних країн. Цей приклад свідчить про те, що будь-які аспекти досвіду інших країн необхідно детально аналізувати для можливості його застосування в нашій державі.

Зважаючи на поточний кризовий стан України, який виник через тривалу війну з РФ та світову пандемію, важливо звернути увагу на рекомендації експертів ООН щодо ексабайтної економіки як пріоритетного напрямку для відновлення з кризи, досягнення економічної стабільності та зростання. Ексабайтова економіка передбачає розвиток через застосування цифрових смарт-пристроїв. Умови самоізоляції під час пандемії COVID-19 та воєнний стан для України сприяють прискоренню процесів цифровізації завдяки новітньому цифровому обладнанню. «До 2023 р. число пристроїв, підключених до інтернету речей, збільшиться до 3,5 млрд з 1 млрд у 2018 р. І в міру впровадження технології 5G цей тренд посилюватиметься. Генерування великих обсягів даних дозволить поліпшити машинне навчання, удосконалити системи на штучному інтелекті і програмне забезпечення. Ці технології зі свого боку допоможуть оптимізувати процеси й послуги в безлічі секторів, як-от персоналізовану охорону здоров'я. Глобальний ринок автономного транспорту зростатиме зі швидкістю 40% на рік і сягне \$557 млрд до 2026 р. Ринок великих даних подвоїться в розмірах і перевищить \$90 млрд до 2025 року. Сектор когнітивних обчислень, що включає машинне навчання та системи штучного інтелекту, у найближчі п'ять років перетвориться в потужну індустрію [67]».

Успішна цифровізація в Україні вимагає об'єднання зусиль ОДВВ, ОМС на всіх рівнях та учасників процесу з метою інтеграції програм кризового відновлення та цифровізації державного управління. Наведемо приклади, що демонструють комплексний погляд в країнах ЄС на цифровізацію через ОМС

у контексті «розумного» управління розвитком та протидії кризовим ситуаціям (міста Відень, Берлін, Стокгольм, Лондон).

«Першу смарт-стратегію м. Відня прийнято 2014 р., а у 2017 р. введено в дію систему моніторингу (SMART.MONITOR). У 2019 р. стратегію оновлено включенням цифрового порядку денного. Місто прагне забезпечити найвищу якість життя для своїх жителів, найвищий рівень збереження ресурсів, соціальні та технологічні інновації [85]».

У 2013 р. ухвалено план «розумного» міста Лондона, «яким визначаються можливості використання технологій та даних на користь жителів. Діє «Рада «розумного» Лондона», що об'єднує науковців, підприємців і владу та працює над політикою заохочення інноваційних технологічних рішень для подолання викликів. Оновлена дорожня мапа ґрунтується на п'яти компонентах: дизайн, орієнтований на користувача; відкриті та безпечні міські дані; зв'язок та «розумніші» вулиці; поліпшення цифрових можливостей для громадян; співпраця [86, с. 136]».

«Стратегія «розумного» міста Стокгольм ухвалена у 2017 р. та діє Візія-2040, розроблені принципи для підготовки та імплементації «розумних» рішень задля забезпечення їх ефективності та гнучкості [92]».

Стратегія «розумного» міста Берліна ухвалена у 2015 р., «спрямована на пошук рішень для екологічних, соціальних та економічних викликів, з якими стикається місто, використовуючи інтелектуальні технології. Діє Мережа «розумного» міста, що об'єднує близько 150 учасників із різних секторів, що працюють над розбудовою концепції [84]».

Бачимо, що цифровізація державно-управлінської діяльності є вагомим складником стратегій місцевого розвитку, а також існування комплексних стратегій для побудови «Держави в смартфоні», оскільки без конвергенції та співпраці на різних рівнях влади вона може бути неефективною.

Взагалі, європейські міста співпрацюють та обмінюються досвідом через масштабну цифрову платформу European Innovation Partnership on Smart Cities and Communities. Це дозволяє їм спільно реалізовувати проєкти та знаходити

фінансування для впровадження ініціатив у цифровій сфері. Цей досвід є гідним уваги і в контексті цифровізації державно-управлінської діяльності, що дозволить краще організувати процес відновлення роботи ОДВВ та ОМС на деокупованих територіях та громадах, які суттєво постраждали від військових атак РФ.

Висновки до розділу 3.

У розділі обґрунтовано кібербезпеку як пріоритетний напрям цифровізації в державному управлінні із огляду на високий рівень агресивності зовнішнього середовища та ризики інформаційного втручання країни-агресора. Сформовано ключові етапи забезпечення ефективності системи управління розвитком кібербезпеки, серед яких: контроль та регулювання протидії кіберзлочинності; залучення міжнародної допомоги для забезпечення кібербезпеки публічного простору; формування регуляторного апарату кіберполітики в ОДВВ і ОМС; виділення додаткового фінансування на розвиток кіберпростору в структурі проєктів розвитку.

Результати дослідження зарубіжного досвіду щодо впровадження цифрових технологій у державному управлінні країн світу за основними напрямками цифровізації (Естонія, Ізраїль, Туреччина, Польща, Казахстан, Румунія та Португалія) вказують на активний розвиток досліджуваних країн, які мають певні спільні риси з Україною (минуле у складі СРСР, стан конфлікту, поступовий розвиток), у цьому напрямі. Разом із тим виявлено, що Україна не суттєво відстає в питаннях цифровізації публічного сектору, ба навіть, впроваджує новітні для інших країн елементи. Наприклад, електронний портал «Дія» є унікальним досвідом для міжнародного простору, який не реалізовано в розвинених державах Європи та світу.

Аналіз досвіду таких європейських міст, як Відень, Берлін, Стокгольм, Лондон продемонстрував комплексний погляд в країнах ЄС на цифровізацію через ОМС у контексті «розумного» управління розвитком та протидії кризовим ситуаціям. Виявлено, що цифровізація державно-управлінської

діяльності є вагомим складником стратегій місцевого розвитку, а також існування комплексних стратегій для побудови «Держави в смартфоні». Відтак, подальша цифровізація в Україні вимагає об'єднання зусиль органів публічної влади та стейкхолдерів процесу з метою інтеграції програм кризового відновлення та цифровізації державного управління.

Визначено переваги цифровізації в умовах війни: швидкість у прийнятті управлінських рішень державного рівня, здатність до належного виконання та контролю, відсутність необхідності чекати черги для отримання публічних послуг. Однак, є й недоліки, як нестабільність комп'ютерних технологій, високі витрати на впровадження та потенційна вразливість перед ворогом у інформаційному просторі. Однією з ключових потреб у рамках впровадження цифрових технологій у державно-управлінську діяльність в умовах конфлікту обґрунтовано підвищення рівня кібербезпеки.

ВИСНОВКИ

Під час виконання кваліфікаційної роботи вдалося досягнути поставленої мети.

Здійснивши теоретичний аналіз державної політики у сфері цифрового розвитку України, зроблено висновки про те, що важливим етапом цифровізації різних сфер суспільного життя є «проведення відповідного реформування, що передбачає вдосконалення нормативно- правової основи функціонування суб'єктів державної політики». Напрямок цифрової трансформації державного управління набув поширення як об'єкт наукових досліджень, що обумовлюється процесами глобалізації, євроінтеграції, інформатизацією суспільства. Це підтверджується значною кількістю наукових робіт.

Спектр підходів до трактування цифровізації є багатограним, починаючи від використання цифрових технологій для збору, аналізу даних для оцінювання соціально- економічних процесів до більш ґрунтовних аспектів державно-управлінської діяльності, як багатоканальне інформування та залучення громадян, боротьба із корупцією, впровадження електронного врядування в місцевому самоврядуванні, покращення ведення бізнесу та інші.

Теоретичні дослідження підтверджують складність переходу країн, що розвиваються, до повсюдного застосування інструментів е-урядування, що посилюється потребою в об'єднанні старих даних і реєстрації нових, відсутністю рівного доступу громадян до мережі Інтернет, низьким рівнем довіри до електронних сервісів. Як результат, виокремлено можливі шляхи розвитку цифровізації та сфери її застосування із урахування наслідків і небезпек повномасштабного РФ в Україну

Під цифровим розвитком варто розуміти «систему заходів з перетворення, удосконалення різних галузей суспільного життя шляхом інтеграції інформаційних та телекомунікаційних технологій в такі сфери суспільних відносин задля розвитку відкритого інформаційного суспільства, підвищення продуктивності, економічного зростання, створення робочих місць, а також

підвищення якості життя громадян України». Окреслено групи нормативно-правових актів, які формують підстави та впровадження цифрового розвитку.

До основних проявів цифрового розвитку віднесено:

- а) цифровізацію;
- б) розвиток цифрової економіки, цифрових інновацій та технологій;
- в) впровадження електронного урядування та електронної демократії;
- г) впровадження електронного документообігу та вироблення національних електронних інформаційних ресурсів, використання принципу інтеперабельності тощо.

Активне впровадження ІКТ, що сприяє становленню України як повноцінної цифрової держави європейського рівня, підкреслює, що цифровий розвиток України – формування нового типу держави, політика якої орієнтована на задоволення потреб громадян, а вдосконалення публічного управління за рахунок впровадження ІКТ в управління державними та суспільними справами є запорукою досягнення сталого розвитку держави та забезпечення публічних інтересів населення. Все це зумовлює необхідність розроблення нових та нормативно обґрунтованих підходів до визначення сутності та особливостей державної політики у сфері цифрового розвитку та формування фундаментальних пропозицій теоретичного та практичного значення задля підвищення її ефективності.

Визначено, що цифровим розвитком опосередковано зміни в різноманітних сферах суспільного життя. Поширення процесів інформатизації, комп'ютеризації та діджиталізації впливає на пріоритетність відповідного рівня функціонування суб'єктів державного управління з обов'язковим використанням електронних форм їх взаємодії з населенням та застосування нових інформаційно-комунікативних методів.

Встановлено особливості суспільних відносин, які є об'єктом державного управління цифровим розвитком. Акцентовано увагу на тому, що «поширення процесів інформатизації, комп'ютеризації та діджиталізації», які утворюють цифровий розвиток України, вимагають від держави забезпечення високого

рівня організації суб'єктів державного управління, використання електронних форм їх взаємодії з населенням та застосування нових інформаційно-комунікативних методів у сфері управління державними та суспільними справами.

Методологічне забезпечення цифровізації державно-управлінської діяльності, як підсистеми державного управління, в умовах війни та кризових станів зумовлюється широким колом як суто теоретичних, так і практичних проблемних питань. Високий ступінь впливу, різноманітність і складність проблем, які сьогодні стоять перед органами влади щодо розвитку держави та визначають напрями і перспективи наукового пошуку їх вирішення. Серед ключових проблем цифровізації у сфері державного управління найбільш гострими визначено проблеми нормативно-правового забезпечення, кадрового, матеріально-технічного, інформаційного забезпечення, застосування нових управлінських механізмів і технологій, підвищення рівня застосування ІТ-технологій, зменшення невизначеності у постановці стратегічних питань тощо.

Методологія цифровізації державно-управлінської діяльності в умовах науково-технічного прогресу та перманентних криз (пандемія COVID-19, воєнний стан) визначається такими передумовами: організаційно-функціональний механізм цифровізації створюється на основі формування проактивної позиції представників органів державної виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та зацікавлених осіб (стейкхолдерів); планування впровадження цифрових елементів у процеси прийняття державно-управлінських рішень ґрунтується на ресурсному та стратегічному підходах з визначенням наявних фінансових можливостей; мотивація щодо поглиблення цифровізації ґрунтується на перспективі розвитку, забезпеченні добробуту і безпеки громадян шляхом застосування сучасних інноваційних інструментів; контроль визначається специфічністю цифрового простору. Узагальнено змістове наповнення методологічних рівнів цифровізації державно-управлінської діяльності, що спрямовується на ліквідацію її теоретико-інституційних прогалин і слабких місць реформи.

Проаналізовано стан організаційно-правового регулювання цифрового розвитку України, що відображає розвиток реформування різних сфер суспільного життя та участь суб'єктів публічної адміністрації у вказаному процесові. Встановлено, що під цифровим розвитком державного управління варто розуміти «систему заходів з перетворення, удосконалення шляхом інтеграції інформаційних та телекомунікаційних технологій діяльності суб'єктів державної адміністрації та їх посадових осіб задля розвитку відкритого інформаційного суспільства, підвищення продуктивності, економічного зростання, а також підвищення якості життя громадян України». Водночас, державне управління цифровим розвитком є регламентованою законами та іншими нормативно-правовими актами діяльністю суб'єктів публічного адміністрування, якої спрямовано на здійснення законів та інших нормативно-правових актів у сфері цифрової трансформації шляхом прийняття адміністративних рішень, надання встановлених законами адміністративних послуг.

Сучасне законодавство здебільшого мало торкається регулювання цифрового середовища, а отже підлягає перегляду. Основним завданням законодавців є регламентація процесу, окреслення принципів взаємодії

«цифрового світу» та «реального», створення ефективних технологій правозастосування в умовах невизначеності. До сфер першочергового регулювання віднесено такі: господарські відносини, що виникають внаслідок здійснення правочину цифрового продукту, послуги або «майданчика» для їх здійснення; врегулювання штучного та машинного навчання; аналіз законності надання послуг суб'єктами господарювання, що використовують технології, засновані на принципі розподіленого реєстру; оплата криптовалютою; використання апарату примусу держави, у випадках порушення законодавства. Виявлено окремі недоліки у національному законодавстві, які потребують удосконалення, зокрема щодо врегулювання надання електронних довірчих послуг, що пов'язані з типом кваліфікованих підписів та їх емісією шляхом формування єдиного підходу до використання

електронних довірчих послуг; розвиток правового регулювання протидії кіберзлочинам та пов'язаним з цим питання безпеки цифрових даних і несанкціоноване втручання в роботу електронних інформаційно-комунікаційних систем і мереж.

Проведено аналіз основних тенденцій цифрового розвитку України, який засвідчив що попри наявність певного прогресу та значного потенціалу, існує значна кількість проблем, що стримують процеси переходу національної економіки до цифрової моделі розвитку. Основними бар'єрами розвитку і поширення процесів цифровізації в національних системах є: фінансові обмеження, неурегульоване інституційне середовище, наявність територіальних «цифрових розривів», розвиток тіньового ринку, проблеми щодо забезпечення безпеки цифрових даних та низький рівень цифрової грамотності населення.

Протягом останніх 5 років, як свідчать результати стан впровадження цифрових технологій в державному управлінні в Україні, інтенсифікувала роботу щодо реалізації концепції «Держава в смартфоні», зокрема впроваджено такі цифрові інструменти: єдиний портал державних послуг та однойменний застосунок «Дія»; єдина електронна система охорони здоров'я (eZdorovya) та відповідне програмне забезпечення у формі медичних інформаційних систем; електронна черга на отримання паспорту громадянина України, закордонного паспорту, посвідки на тимчасове проживання; оформлення податкової документації, подачі електронної звітності та отримання дозволів; реєстрація бізнесу, подача заявок на отримання ліцензій; система електронної ідентифікації громадян; електронна реєстрація на державні іспити; система електронного суду; електронна система голосування за проекти «Бюджет Учасі».

Порівняльний аналіз впровадження елементів цифрової трансформації в окремих містах України засвідчив, що не дивлячись на всі переваги використання елементів цифровізації, в Україні ще не вироблено усталеної практики їх використання у різних сферах. Іншою вагомою проблемою є

недостатність фінансування, адже через повномасштабне вторгнення РФ ВВП у 2022 р. скоротився на 30,3%.

Обґрунтовано, що цифровізація держави в умовах війни є пріоритетним напрямом, який надасть переваги як для підтримки функціонування системи публічного управління в умовах кризи, так і в повоєнний період відновлення. Однак, процеси цифровізації пов'язані із безпекою даних, що потребує уваги до підвищення рівня кібербезпеки. До переваг віднесено також наступне: швидкість у прийнятті управлінських рішень, можливість належного виконання та контролю, відсутність черг задля отримання публічних послуг; економія коштів. Серед інших вагомих напрямів цифровізації воюючої держави виокремлено такі: створення інтегрованої системи державних сервісів та реєстрів; цифровізація комунікації між підрозділами екстрених служб; масштабування програм «Безпечне місто», «Безпечна школа», електронного екомоніторингу на прикладі м. Дніпра, що дозволить підвищити рівень безпеки життя населення.

Обґрунтовано кібербезпеку як ключовий напрям цифровізації в державному секторі в умовах воєнного стану, адже системи інформаційно-комунікаційних технологій інтегровані в усі аспекти суспільства та мають вирішальне значення для його функціонування. Повномасштабне вторгнення РФ в Україну підсилило потребу в розвитку напряму кібербезпеки.

До ключових етапів забезпечення ефективності системи управління розвитком кібербезпеки віднесено: контроль та регулювання протидії кіберзлочинності; залучення міжнародної допомоги для забезпечення кібербезпеки публічного цифрового простору; формування регуляторного апарату кіберполітики в органах влади; виділення додаткового фінансування на розвиток кіберпростору. Визначено основні заходи протидії кіберзагрозам.

Проаналізовано основні світові напрямки цифрового розвитку, умовами реалізації яких виступає мережева організація суспільства, ефективно налагоджений зворотний зв'язок і високий технологічний рівень оснащеності публічної адміністрації.

Узагальнено досвід провідних держав світу з питань впровадження розвитку електронного урядування, якій є необхідним фактором успішного досягнення цілей електронного урядування. Разом з тим, при використанні досвіду впровадження електронного урядування інших країн Україні необхідно орієнтуючись на досвід Європейського Союзу щодо запровадження проектного підходу до реалізації проектів, країни – Естонії щодо швидкого запровадження електронних послуг для громадян та бізнесу, міста-держави Сінгапуру щодо посилення державно-приватного партнерства, запровадження принципу «першої особи», та запровадження Smart-технологій.

Перспективи подальших дослідження вбачаємо у детальному аналізі змін у законодавстві та кроків у розвитку державної політики у сфері цифрового розвитку та визначення перспектив щодо реалізації державної політики в умовах повоєнного відновлення країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієнко А.О Упровадження концепції «Smart City» в управління великими містами України: монографія. Андрієнко А. О. Вінниця : ГО «Європейська наукова платформа», 2023. 196 с.
2. Аудит відповідності вимогам Регламенту eIDAS електронних довірчих послуг Дії: оголошено тендер. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/audit-vidpovidnosti-vimogam-reglamentu-e...>
3. Бородін Є., Піскоха Н., Демошенко Г. Проблеми і переваги цифровізації місцевого самоврядування. *Public administration aspects*. 2021.Т. 9. № 4. С. 95–103.
4. Брюховецька Н. Ю., Черних О. В. Індустрія 4.0 та цифровізація економіки: можливості використання зарубіжного досвіду на промислових підприємствах України. *Економіка промисловості*. 2020. № 2. С. 116 – 132.
5. В Україні оновили Класифікатор ІТ-професій: радянські назви вилучили. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/02/1/709416/>
6. Вальковець А., Поляк К. Сучасний стан та перспективи розвитку електронних публічних закупівель в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 49. URL : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-1>.
7. Вишневський В. П., Вієцька О. В., Гаркушенко О. М. та ін. Смарт-промисловість в епоху цифрової економіки: перспективи, напрями і механізми розвитку. Київ: Ін-т економіки пром-сті НАН України, 2018. 192 с.
8. Відбулось засідання Круглого столу Комітету на тему: Політика стимулювання розвитку інновацій для відновлення та розбудови України. URL: https://komit.rada.gov.ua/news/main_news/75390.html
9. Вільний зв'язок у Європі: Парламент підтримав законопроект про єдину роумінгову зону з ЄС. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/vilniy-zvyazok-u-evropi-parlament-pidtri...>
10. Гарматій О. В. Інтерактивність державних комунікацій: електронна складова. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. 2015. № 3 (9). С. 38 – 42.

11. Гарматій О. В. Інтерактивність державних комунікацій: електронна складова. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. 2015. № 3 (9). С. 38 – 42.

12. Гарматій О. В. Інтерактивність державних комунікацій: електронна складова. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. 2015. № 3 (9). С. 38 – 42.

13. Геймченджери війни, розвиток цифрової держави та понад 20 зустрічей з партнерами. URL: <https://malva.tv/20240901/hejmchendzhery-vijny-rozvytok-cyfrovoji-derzhavy-ta-ponad-20-zustrichej-z-partneramy/>

14. Головка О. М., Дубинець А. С. The role of digitization of public services in the legal relationship with a foreign element. *Information and law*. 2020. № 2(33). С. 170–176.

15. Декларація про саморегулювання у сфері штучного інтелекту в Україні. URL: <https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/community/docs/Дек...>

16. Деякі питання електронної взаємодії електронних інформаційних ресурсів: Постанова Кабінету Міністрів України від 08 верес. 2016 р. № 606. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/606-2016-%D0%BF>.

17. Деякі питання реалізації експериментального проекту щодо створення Єдиного державного реєстру адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад, Єдиного державного реєстру адрес, Реєстру будівель та споруд у складі Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва : Постанова Кабінету Міністрів України від 05 березня 2024 р. № 254. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deiaki-pytannia-realizatsii-eksperymentalno...>

18. Деякі питання цифрової трансформації: розпорядження Кабінету Міністрів України № 735-р від 02.08.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/735-2024-%D1%80#Text>

19. Довідково. «Дія.Engine» номінована на Всесвітньому саміті з інформаційного суспільства (World Summit on the Information Society, WSIS) премією 2024 року в категорії E-government.

20. Довідково. Членами NIIS є Естонія, Фінляндія та Ісландія, а партнерами – Україна, Фарерські острови та уряд Аландських островів.

21. ДСТУ 4145-2002. Інформаційні технології. Криптографічний захист інформації. Цифровий підпис, що ґрунтується на еліптичних кривих. Формування та перевіряння (62765). ДНАОП. URL: https://dnaor.com/html/62765/doc-ДСТУ_4145-2002.

22. ДСТУ 4145-2002. Інформаційні технології. Криптографічний захист інформації. Цифровий підпис, що ґрунтується на еліптичних кривих. Формування та перевіряння (62765). ДНАОП. URL: https://dnaor.com/html/62765/doc-ДСТУ_4145-2002.

23. Електронний парламент України: досвід створення. Наукове видання / За заг. ред. С.О. Довгого. К.: Логос, 2015. 452 с.

24. «Малює». URL : <https://diia.gov.ua/services/yemalyatko>.

25. Закупівля дронів без переплат та Дeregуляція виробництва боєприпасів: Уряд вніс зміни до постанов. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/zakupivlya-droniv-bez-pereplat-ta-deregu...>

26. Запускаємо громадське обговорення Стратегії розвитку сфери відкритих даних. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/zapuskaemo-gromadske-obgovorennya-strate...>

27. Запускається аналітична платформа відкритих даних Clarity Hromada. URL: https://komit.rada.gov.ua/news/main_news/75372.html

28. Збільшуємо покриття мобільним зв'язком: Парламент підтримав законопроект, який прискорює будівництво мобільних станцій. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/zbilshuemo-pokrittya-mobilnim-zvyazkom-p...>

29. Зицик С. Г., Вісин, В. В. Електронний документообіг в органах публічної влади. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2023. Вип. 29. С. 33-38.

30. Кабмін затвердив порядок для впровадження Європейського цифрового гаманця. URL: https://biz.ligazakon.net/news/225933_kabmn-zatverdiv-poryadok-dlya-vpr...

31. Кабмін ухвалив постанову про е-довірчий список послуг між Україною та ЄС. URL:https://jurliga.ligazakon.net/news/230912_kabmn-ukhvaliv-postanovu-pro-...

32. Київстар, Vodafone Україна і НКЕК підписали меморандум про розвиток електронних комунікацій. Також свій підпис поставив CEO «Датагруп-Volia» Михайло Шелемба, ймовірно, представляючи Lifecell. URL: <https://dev.ua/news/kyivstar-vodafone-ukraina-i-nkek-pidpysaly-memorand...>

33. Климчук О.В. Сучасні тренди та глобалізаційні виміри управління інформаційними технологіями і системами в Україні. Економіка і організація управління. Вінниця. 2021. № 1 (41). С. 72–85.

34. Колянко О. Взаємодія органів державного управління і місцевого самоврядування з громадськістю. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. 2021. № 65. С. 116–122.

35. Конференція «Цифрова трансформація як каталізатор європейської інтеграції України»: результати співпраці з EU4DigitalUA. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/konferentsiya-tsifrova-transformatsiya-yak-katalizator-evropeyskoi-integratsii-ukraini-rezultati-spivpratsi-z-eu4digitalua>

36. Краковська А., Бабик М. Цифровізація адміністративних послуг в Україні: проблеми та перспективи розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2022. № 70. С. 329 – 334.

37. Лазор О.Д. Інформаційно-комунікаційні технології в системі державного управління логістичним забезпеченням обороноздатності України. *Наукові перспективи (Naukovì perspektivi)* 9 (51). Київ. 2024. С. 203–211.

38. Ліпін М.В. Освіта і влада в соціально-культурних викликах інформаційного світу: дис. д-ра філософських наук. Львів, 2020. 412 с.

39. Матвеєва О.Ю., Мунько А.Ю. Упровадження концепції розумного міста у процесі цифрової трансформації України заради сталого розвитку. *Науковий вісник: державне управління*. 2023. Вип. 1 (13). С. 138-162. URL : [https://doi.org/10.33269/2618-0065-2023-1\(13\)-138-162](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2023-1(13)-138-162).

40. Методологія державного управління. наук.-ред. колегія : Ю. П. Сурмін

(співголова), П. І. Надолішній (співголова) та ін. 2011. С. 27, 344.

41. Міжнародна цифрова дипломатія: Україна стала партнером NIIS. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/mizhnarodna-tsifrova-diplomatiya-ukraina...>

42. Мінекономіки: Обрано переможців національної премії за внесок у розвиток підприємництва – UEPA 2024. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minekonomiky-obrano-peremozhtsiv-natsionaln...>

43. Мінцифра презентувала візію розвитку відкритих даних в Україні. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/mintsifra-prezentovala-viziyu-rozvitku-v...>

44. Мінцифра та EdCamp Ukraine підписали меморандум про співпрацю у сфері цифровізації системи освіти. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/mintsifra-ta-edcamp-ukraine-pidpisali-me...>

45. Мінцифра та Expertise France підписали меморандум про співпрацю у сфері цифровізації. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/mintsifra-ta-expertise-france-pidpisali-...>

46. Мінцифри презентувало стратегію розвитку електронних комунікацій до 2030: долучайтеся до обговорення. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/mintsifra-prezentovala-strategiyu-rozvit...>

47. Мунько А.Ю. Кібербезпека як складник політики фінансової безпеки держави. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2023. № 7. URL : <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2023-7-02-09>.

48. Мунько А.Ю. Поступ українських міст щодо реалізації концепції SMART-City в управлінських процесах. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2022. № 6. С. 161-166. URL: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2022.6/25>.

49. Наближаємося до членства ЄС: Україна вперше взяла участь у пояснювальній сесії Європейської комісії, присвяченій цифровізації. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/nablizhaemosya-do-chlenstva-es-ukraina-v...>

50. Найбільша технологічна конференція Web Summit 2024 пройде у листопаді в Лісабоні. URL: https://komit.rada.gov.ua/news/main_news/75619.html

51. Наумик А. Побудова ефективної структури державного управління. *Розвиток суспільства та науки в умовах цифрової трансформації* : Матеріали III Міжнар. студент. наук. конф., м. Луцьк, 16 груд. 2022 р. С. 66–67.

52. Наумик А. Побудова ефективної структури державного управління. *Розвиток суспільства та науки в умовах цифрової трансформації* : Матеріали III Міжнар. студент. наук. конф., м. Луцьк, 16 груд. 2022 р. С. 66–67.

53. Наумик А. Роль місцевого самоврядування в контексті децентралізації влади та публічного адміністрування. «Право і суспільство: актуальні питання і перспективи розвитку» : Матеріали VII Міжнар. наук.- практ. конф., 8 груд. 2022 р. Полтава, 2022. С. 27–29.

54. Наумик А. С. Перспективи впровадження цифрового нотаріату. *Глобалізація наукових знань: міжнародна співпраця та інтеграція галузей наук* : Матеріали IV міжнар. студент. наук. конф., 17 лют. 2023 р., Тернопіль, 2023. С. 114–115.

55. Наумик А. С., Ядловська О. С. Деякі аспекти професійної культури державного службовця в контексті функціонування концепту «сервісної держави». *Актуальні питання економіки, фінансів, обліку та права: теорія та практика* : Зб. тез доп. Міжнар. науково-практ. конф., 8 лют. 2023 р. м. Кременчук, 2023. С. 49–50.

56. Національна програма «Траєкторія» для ветеранів, військових та другого з подружжя: отримайте грант на розвиток власної справи. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/natsionalna-programa-traektoriya-dlya-ve...>

57. Національна програма інформатизації: уряд розподілив 128 мільйонів гривень. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/natsionalna-programa-informatizatsii-uru...>

58. Основи публічного адміністрування: навч. посіб. Ю.П. Битяк, Н.П. Матюхіна, М.С. Ковтун та ін.; за заг. ред. Н.П. Матюхіної. Харків : Право, 2018. 172 с.

59. Основна промова Президента фон дер Ляєн на Форумі GLOBSEC 2024. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_24_4481

60. Отримайте грант на свій стартап: реєструйтеся на Open Data Hackathon. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/otrimayte-grant-na-sviy-startap-reestruytesya-na-open-data-hackathon>

61. Переговори щодо вступу України в ЄС: Україна зустрілась з Європейською Комісією. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/peregovori-shchodo-vstupu-ukraini-v-es-ukraina-zustrilas-z-evropeyskoju-komisieyu>

62. Переможниця національного акселератора «Власне» отримала 800 000 гривень на розвиток бізнесу. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/peremozhnitsya-natsionalnogo-akselerator...>

63. Петренко Н.О., Машковська Л.О. Цифровізація державних адміністративних послуг в Україні: нормативно-правові аспекти. *Розбудова держави і права: питання теорії та конституційної практики*. 2020. № 2. С. 112-119. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2020/2_2020/part_1/20.pdf

64. Питання Міністерства цифрової трансформації: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.09.2019 р. № 856 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0%BF#Text>

65. Подзігун Г.В. Правове регулювання цифрової трансформації в Україні. KELM (Knowledge, Education, Law, Management). 2020. № 6 (34). С. 254–266.

66. Положення про Єдиний державний веб-портал електронних послуг : Постанова Кабінету Міністрів України 04.12.2019 р. № 1137 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1137-2019-%D0%BF#Text>

67. Положення про Міністерство цифрової трансформації України : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.09.2019 р. № 856 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0%BF#Text>

68. Понад 100 тисяч гривень на втілення проєктів у сфері відкритих даних: реєструйтеся на Open Data Ambassadors. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/ponad-100-tisyach-griven-na-vtilennya-pr...>

69. Понад 50 е-сервісів та модернізація 10 реєстрів: результати співпраці з EU4DigitalUA. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/ponad-50-e-servisiv-ta-modernizatsiya-10...>

70. Портал управління знаннями. Електронний ресурс. URL: <https://pdp.nacs.gov.ua/courses/formuvannia-tsyfrovoi-hramotnosti-derzhavnykh-sluzhbovtsiv> (дата звернення 11.11.2024)

71. Посилюємо міжнародне партнерство у сфері цифровізації: Україна та Польща підписали меморандум. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/posilyuemo-mizhnarodne-partnerstvo-u-sfe...>

72. Приходченко Л.Л. Забезпечення ефективності державного управління: теоретико-методологічні засади : монографія. Одеса : Оптимум, 2009. 300 с.

73. Про адміністративні послуги: Закон України від 06.09.2012 р. № 5203–VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 32. Ст. 409.

74. Про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами–членами, з іншої сторони: угода, міжнародний документ від 27.06.2014 р. Офіційний вісник України. 2014. № 75. Ст. 2125.

75. Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення правового регулювання питань, пов'язаних із заборонаю відчуження об'єктів нерухомого майна, придбаних (у тому числі проінвестованих/профінансованих) з використанням житлового сертифіката на придбання об'єкта житлової нерухомості: проєкт закону від 03.11.2023. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43092>

76. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування Національної системи конфіденційного зв'язку та Національної електронної комунікаційної мережі: законопроект від 05.06.2024 № 10273. URL: https://ips.ligazakon.net/document/ji10329i?an=1&ed=2024_06_05

77. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування Національної системи конфіденційного зв'язку та Національної електронної комунікаційної мережі : Проєкт Закону від 20.11.2023 № 10273. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43261>

78. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо використання електронної ідентифікації та електронних довірчих послуг :

законопроект № 11232 від 03.05.2024. URL:
<https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44140>

79. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання питання державного нагляду в сфері електронних комунікацій та оперативного забезпечення сталості електронних комунікаційних мереж : законопроект № 11431 від 22.07.2024. URL:
<https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/44618>

80. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації норм європейського законодавства з питань роумінгу : Проект Закону від 17.11.2023. №10265. URL:
<https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43187>

81. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів щодо стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні : Проект Закону від 23.05.2023. № 9319. URL:
<https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41965>

82. Про внесення змін до статті 115 Закону України «Про електронні комунікації» № 9593 від 09.08.2023. URL:
<https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42446>

83. Про електронний цифровий підпис: Закон України від 22 трав. 2003 р. № 852-IV (втратив чинність). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/852-15>.

84. Про електронні довірчі послуги : Закон України від 05.10.2017 р.№ 2155-VIII URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/211-19#Text>

85. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 трав. 2003 № 851-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15>.

86. Про електронні комунікації: Закон України від 16.12.2020 р.№ 1089-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20#Text> (дата звернення: 10.10.2024 р.).

87. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р.№ 1700-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст. 3186.

88. Про засади державної промислової політики: законопроект № 11331-2 від 17.06.2024). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44413>

89. Про затвердження переліку показників Індексу цифрової економіки та суспільства (DESI) : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 05.09.2023 № 774-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/774-2023-%D1%80#Text>

90. Про затвердження плану державних статистичних спостережень на 2025 рік : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.10.2024 № 1003-р. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/norm_doc/proekt/proekt_23.05.2024/plan.pdf

91. Про затвердження Положення про інтегровану систему електронної ідентифікації: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.06.2019 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/546-2019-п#Text> (дата звернення: 10.01.2024 р.).

92. Про затвердження Положення про Систему BankID Національного банку України : Постанова НБУ від 30. серп. 2016 р. № 378. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0378500-16>.

93. Про затвердження Порядку використання програмного забезпечення мобільного додатка Єдиного державного вебпорталу електронних послуг (Дія) з відкритим вихідним кодом : Постанова Кабінету Міністрів України № 162-2024-п від 13.02.2024. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-poriadku-vykorystannia-p...>

94. Про затвердження Порядку проведення процедури оцінки відповідності у сферах електронної ідентифікації та електронних довірчих послуг: постанова Кабінету Міністрів України № 1062 від 13 вересня 2024 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-poriadku-provedennia-pro...>

95. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>

96. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 05.10.2017 р. № 2163-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>.

97. Про першочергові заходи з впровадження електронного

документообігу у Верховній Раді України : Розпорядження Голови Верховної Ради України від 19.05.2015 № 698. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698/15-%D1%80%D0%B3#Text>.

98. Про промислову політику та забезпечення безперервності підприємницької діяльності в умовах воєнного стану: законопроект № 11331-1 від 17.06.2024. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44412>

99. Про ратифікацію Угоди про цифрову торгівлю між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії : Законопроект № 0245. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/П10509А>

100. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 червня 2024 року «Про створення у структурі Збройних Сил України Сил безпілотних систем як окремого роду сил» : Указ Президента України від 25.06.2024. № 382/2024. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3822024-51101>

101. Про Стратегію реформування системи публічних закупівель («дорожню карту»): Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.02.2016 № 175-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/175-2016-%D1%80#Text>.

102. Про схвалення Концепції Державної цільової науково-технічної програми з використання технологій штучного інтелекту в пріоритетних галузях економіки на період до 2026 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2024 р. № 320-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-skhvalennia-kontseptsii-derzhavnoi-tsil...>

103. Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації: розпорядження Кабінету Міністрів України від 03 берез. 2021 р. № 167-р. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-shvalennya-konceptsiyi-rozvitku-cifrovih-kompetentnostej-ta-zatverdzhennya-planu-zahodiv-z-yiui-realizaciyi-167-030321>.

104. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018 – 2020 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січ. 2018 р. № 67. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67->

2018-%D1%80.

105. Прозорість і можливості для експорту: Уряд підтримав створення відкритого коду Дії. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/prozorist-i-mozhливosti-dlya-eksportu-ur...>

106. Публічне управління в умовах інституційних змін: колективна монографія. За наук. редакцією Р.В. Войтович та П.В. Ворони. Київ, 2018. 475 с.

107. Регламент (ЄС) 2024/792 Європейського Парламенту та Ради від 29 лютого 2024 року про створення Механізму в Україні PE/10/2024/REV/1. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/792/oj?locale=en>

108. Регулювання штучного інтелекту в Україні: презентуємо Білу книгу. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/regulyuvannya-shtuchnogo-intelektu-v-ukr...>

109. Результати засідання Комітету з питань цифрової трансформації. URL: https://komit.rada.gov.ua/news/main_news/75364.html

110. Розширюємо підтримку цифрових проєктів: до програми EGAP долучилися Херсонська, Хмельницька та Сумська області. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/rozshiryuemo-pidtrimku-tsifrovikh-proektiv-do-programi-egap-doluchilisya-khersonska-khmelnitska-ta-sumska-oblasti>

111. Савон К. В. Поняття «діджиталізація» в контексті цифрового уряду. *Актуальні проблеми політики*. 2021. № 67. С. 107–111.

112. Савченко О. С. Проблеми запровадження цифровізації у систему публічного управління. *Таврійський науковий вісник. Серія: публічне управління та адміністрування*. 2022. № 3. С. 102–108.

113. Світові технологічні компанії перетворили Україну на військову лабораторію штучного інтелекту. URL: <https://foreignukraines.com/2024/02/20/global-technology-companies-have...>

114. Сенкевич О.Ф. Трансформація територіально-економічних систем в умовах розвитку цифрової економіки та суспільства : дис... канд. економічн. наук. Миколаїв. 2020. 201 с.

115. Соціально-емоційні навички для поліпшення якості життя. Короткий

виклад звіту ДоСЕН-2023. Том 1. Учнівство про себе. URL: <https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2024/05/Korotkiy-viklad-zvitu-DoS...>

116. Спасібов Д.В. Інноваційні електронні сервіси надання адміністративних послуг. Право та державне управління. 2017. № 1. С. 197–202.

117. Створюємо умови для майбутньої розробки Європейського цифрового гаманця: Уряд підтримав постанову. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/stvoryuemo-umovi-dlya-maybutnoi-rozrobki...>

118. Степанов В. Ю. Сучасні інформаційні технології в державному управлінні. *Економіка та держава*. 2010. № 9. С. 101–103

119. Стійкий зв'язок на звільнених територіях: 68 провайдерів отримали € 700 тисяч на відновлення інтернету. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/stiyykiy-zvyazok-na-zvilnenikh-teritoriya...>

120. Струтинська І.В. Цифрова трансформація як імператив інноваційного розвитку бізнес-структур : дис. д-ра. економ. наук. Запоріжжя, 2020. 487 с.

121. Сьогодні здійснено перший переказ на підтримку України у розмірі 1,5 мільярда євро з прибутків від заморожених російських активів. URL: <https://eu4ukraine.eu/whats-happening-ua/news-ua/first-transfer-to-support-ukraine.html>

122. Туль С.І. Трансформація світового ринку праці в умовах діджиталізації : дис. канд. економ. наук. Вінниця, 2019. 279 с.

123. Україна взяла участь у Конференції з електронного урядування в Естонії. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/ukraina-vzyala-uchast-u-konferentsii-z-elektronного-uryaduvannya-v-estonii>

124. Україна посідає друге місце за кількістю ШІ-компаній у Центральній та Східній Європі: результати дослідження про штучний інтелект. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/ukraina-posidae-drugе-mistse-za-kilkisty...>

125. Україна посіла 5-те місце за індексом онлайн-сервісів у глобальному рейтингу ООН. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/ukraina-posila-5-te-mistse-za-indeksom-o...>;

126. Україна приєднається до Міжнародного дня відкритих даних. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/ukraina-priednaetsya-do-mizhnarodnogo-dn...>

127. Україна приєднується до глобальної співпраці щодо безпечного розвитку ШІ. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/ukraina-priednuetsya-do-globalnoi-spivpr...>

128. Україна співпрацюватиме з Францією над відновленням зв'язку в прифронтових територіях: Мінцифра і InfraNum підписали меморандум. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/ukraina-spivpratsyuvatime-z-frantsieyu-n...>

129. Україна та Велика Британія підписали Угоду про цифрову торгівлю. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-ta-velyka-brytaniia-pidpysaly-uhodu...>

130. Україна та Естонія: результати партнерства у цифровій трансформації. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/ukraina-ta-estoniya-rezultati-partnerstv...>

131. Українська Л. О., Шифріна Н. І. Цифрові трансформації в системі державного управління. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2022. № 78-79. С. 23–29.

132. Українські об'єднання увійшли до мережі Європейських цифрових інноваційних хабів. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/ukrainski-obednannya-uviyshli-do-merezhi...>

133. Українці зможуть використати сертифікат «Відновлення для купівлі житла за програмою «Оселя»: Парламент ухвалив законопроект. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/246880.html

134. Уряд затвердив План для реалізації програми Ukraine Facility. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-zatverdyv-plan-dlia-realizatsii-prohr...>

135. Уряд схвалив пріоритетні завдання на 2024–2026 роки в межах Національної програми інформатизації. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/uryad-skhvaliv-prioritetni-zavdannya-na-...>

136. Федулова Л.І. Інвестування в цифрову економіку: глобальні тенденції та практика України. Економіка та держава. 2020. № 4. С.6-13

137. Фонд підтримки виділяє \$10 млн для українських стартапів: подавайте заявки. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/fond-pidtrymky-vydiliaie-10-mln-dlia-pidtry...>

138. Цифрова адженда України – 2020 («Цифровий порядок денний» – 2020) / Концептуальні засади (версія 1.0). Першочергові сфери, ініціативи, проекти «цифровізації» України до 2020 року. URL: <https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>.

139. Цифрова грамотність населення України 2019. URL:https://osvita.diia.gov.ua/uploads/0/585cifrova_gramotnist_naselenna_ukraini_2019_compressed.pdf (дата звернення 26.10.2024 року)

140. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти. URL:https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf (дата звернення 25.10.2024 року)

141. Цифровізація громад: відбувся Digital Power Summit 2024. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/tsifrovizatsiya-gromad-vidbuvsya-digital...> 2024

142. Швейцарія виділяє 58,7 млн франків на розвиток цифрової України. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/shveytsariya-vidilyae-587-mln-frankiv-na...>

143. Щорічна акселераційна програма для стартапів на основі відкритих даних із загальним фондом понад 5 800 000 грн. URL: <https://www.opendatatech.org/accelerator/>

144. Яременко О.І. Політико-правові засади цифровізації системи публічного управління: європейський досвід. Побудова інформаційного суспільства: ресурси і технології: матеріали XVIII Міжнародної науково-практичної конференції, Київ. 2019. С. 259-262.

145. 5,2 мільйона гривень на розвиток жіночого підприємництва: стартує новий сезон візійного акселератора «Відважна 2. Масштабування та діджиталізація» URL: <https://thedigital.gov.ua/news/52-milyona-griven-na-rozvitok-zhinochogo...>

146. 57 тис. українців відбудувалися чи купили нове житло з «Відновленням»: результати першого року роботи програми. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/57-tis-ukrainsiv-vidbuduvalisya-chi-kup...>

147. 7 березня у Лондоні відбувся закритий круглий стіл, присвячений українсько-британській співпраці у сфері кібербезпеки. URL: <https://itukraine.org.ua/en/a-closed-roundtable-dedicated-to-ukrainian-...>

148. AI Index Report 2024: Transforming industries, workforce; exposing job displacement woe. URL: <https://www.rappler.com/technology/features/stanford-university-ai-inde...> AI Index Report predicted a potential revenue increase, revenue increases and cost reductions.

149. Artificial Intelligence Risk Management Framework (AI RMF 1.0) <https://nvlpubs.nist.gov/nistpubs/ai/nist.ai.100-1.pdf>

150. Brave1 збільшив гранти для defense tech-розробників до 8 млн грн. URL: <https://mil.in.ua/uk/news/brave1-zbilshyv-granty-dlya-defense-tech-rozr...>

151. Brave1, НАТО та Defense Innovation Unit уперше в історії провели Форум оборонних інноваторів НАТО –Україна. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/brave1-nato-ta-defense-innovation-unit-u...>

152. Co-Chairs' Statement by the Governments of Ukraine and the Federal Republic of Germany Ukraine Recovery Conference 2024. URL: https://cdn.prod.website-files.com/621f88db25fbf24758792dd8/666aa857e5aeb98d9349533d_URC2024_Final_Chairs%27_Statement_additional_changes_UA_approved.pdf

153. Defense tech кластер Brave1 запускає оновлену грантову програму для українських розробників. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/defense-tech-klaster-brave1-zapuskae-ono...>

154. Directive (EU) 2022/2555 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 on Measures for a High Common Level Of Cybersecurity Across the Union, Amending Regulation (EU) No 910/2014 and Directive (EU) 2018/1972, and Repealing Directive (EU) 2016/1148 (NIS 2 Directive) (Text with

EEA relevance). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX%3A32022L2555>

155. Human Rights in the Era of Artificial Intelligence Challenges and Legal Regulation. URL: <https://eufordigital.eu/uk/library/human-rights-in-the-area-of-artificial-intelligence-challenges-and-legal-regulation/>

156. IFC Announces Raft of New Initiatives to Bolster Ukraine's Private Sector at Ukraine Recovery Conference. URL: <https://pressroom.ifc.org/all/pages/PressDetail.aspx?ID=28218>

157. ISO/IEC 42001:2023 Information technology Artificial intelligence Management system. URL: <https://www.iso.org/standard/81230.html>

158. NIFO – National Interoperability Framework Observatory. URL: <https://interoperable-europe.ec.europa.eu/collection/nifo-national-inte...-2024>

159. Regulation (EU) 2019/2152 of the European Parliament and of the Council of 27 November 2019 on European business statistics, repealing 10 legal acts in the field of business statistics (Text with EEA relevance). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2019/2152/oj>

160. Regulation (EU) 2024/1183 of the European Parliament and of the Council of 11 April 2024 amending Regulation (EU) No 910/2014 as regards establishing the European Digital Identity Framework. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1183/oj>

161. Regulation (EU) 2024/1183 of the European Parliament and of the Council of April 11, 2024 amending Regulation (EU) No 910/2014 establishing a European digital identity system. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/bg/TXT/?uri=CELEX%3A32024R1183#>

162. The European Commission signs historic Council of Europe Framework Convention on Artificial Intelligence and Human Rights. URL: <https://www.eeas.europa.eu/delegations/council-europe/european-commissi...>

163. The United Nations members adopted a Global Digital Compact shaping a safe and sustainable digital future for all. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/united-nations-members-ad...>

164. Ukraine has taken all the necessary steps to meet the indicators for Q2 2024 under the Ukraine Facility. URL: <https://www.kmu.gov.ua/en/news/ukraina-zrobyla-vsi-neobkhidni-kroky-dli...>

165. Ukraine Recovery Conference – URC2024. URL: <https://ua.unc-international.com/>

166. Ukraine: Digital resilience in a time of war. URL: <https://www.brookings.edu/articles/ukraine-digital-resilience-in-a-time...>